

Heta Erkkilä

Pro gradu- tutkielma

Sosiologia

2015

Luciferin jalanjäljissä?

Metallisatanismin, satanismin ja black metallin käsitteellisiä pohdintoja kulttuurin sisäisten toimijoiden näkökulmasta

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Luciferin jalanjäljissä? Metallisatanismin, satanismin ja black metallin käsitteellisiä pohdintoja kulttuurin sisäisten toimijoiden näkökulmasta

Tekijä: Heta Erkkilä

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu –työ

Sivumäärä: 63

Vuosi: 2015

Tiivistelmä: Metallimusiikkiin liittyvään alakulttuuriin liitetään hyvin erilaisia näkemyksiä sen piirissä toimivista henkilöistä sekä siitä, millaisia muita vaikuttimia liittyy tähän alakulttuuriin integroitumiseen. Pro gradussani tutkin etenkin black metal-musiikin oletettua satanistista eetosta ja sitä, kokevatko kulttuurin toimijat itse satanistin määritelmän koskevan heitä itseään tai sitä musiikkia, jonka he itse liittävät omaan persoonaansa. Tutkimus on suoritettu kahdeksalla (8 :lla) henkilöhaastattelulla sähköpostitse, ja aineistoa on lähestytty laadullisesta näkökulmasta. Tutkin myös sitä, millaisia ideologioita metallimusiikin kuuntelijat vastaavasti liittävät alakulttuuriin ja mitkä taas jäävät ulkopuolelle. Tutkimusta aiheesta on tehnyt aikaisemmin Suomessa esimerkiksi Merja Hermonen ja Titus Hjelm. Tutkimuksen lähtökohtana on käytetty Merja Hermosen käyttämää metallisatanismin käsitettä, ja pohdittu sen pätevyyttä ideologisena kuvauksena.

Erilaisten alakulttuurien runsas kirjo länsimaissa tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia tutkia sitä, millaisia arvoja ja asenteita liitetään kuhunkin alakulttuuriin ja miten eri ihmiset kokevat niihin integroituvansa. Tutkimukseni on kuvaus yhdestä Suomen suurimmista alakulttuureista, joka pitää sisällään hyvin erilaisia ihmisiä ja ideologioita. Metallimusiikki liitetään usein aggressiivisiin tai radikaaleihin ideologioihin, joiden nähdään ilmenevän esimerkiksi avoimen uskonnon- tai yhteiskunnanvastaisina lyriikoina tai esimerkiksi levynkansitaiteena.

Avainsanoja: black metal, satanismi, metallisatanismi, saatananpalvonta, alakulttuuri, integraatio, ideologia, sosiologia, kulttuurintutkimus

Muita tietoja: Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi _x_

Abstract: There are several views and opinions considering metal music- connected subculture and the people integrated into it. In my master thesis I research the hypothetical satanic ethos linked to black metal and the subculture and if the term "satanist" is valid for those persons, who seem to be assumed as ones. Research has been carried out with eight (8) personal interviews by email. I also research which kind of ideologies the people within metal sub-culture do think are involved in their sub-culture and which ones are not. Research about the same theme is done in Finland before by Merja Hermonen and Titus Hjelm. The baseline for the research was the term "metal satanist" used by Merja Hermonen in her own research.

The variety of different sub-cultures in Finland offers lots of chances to explore, what kind of values and attitudes lie beneath their surfaces and how do people integrate into different sub-cultures. My research is a description about one of the largest sub-cultures in Finland that is filled with different kinds of people and ideologies. Metal music is just often assumed to be linked to aggressive or radical ideologies which are seen to emerge from for example critical lyrics towards religions or society or for example in the art on CD covers.

Sisällys

1. Johdanto	4
2. Tutkimuksellisia lähtökohtia.....	7
2.1 Tutkijan asemoituminen suhteessa tutkimuskohteeseen.....	7
2.2 Aineistolähteet tutkimuksessa.....	12
2.3 Kulttuurintutkimuksen lähtökohtia ja näkökulmia	14
2.4 Fani- tai fandomtutkimus kulttuurintutkimuksen erityisenä osana.....	17
2.5 Uskonnon merkitys ja uskonnollinen aspekti satanismin tutkimuksessa.....	20
3. Laadullisen tutkimuksen luonne	24
3.1 Aineistoista ja laadullisen aineiston erityispiirteistä.....	24
4. Aineistonkeruu ja tutkittavan ilmiön taustat	34
4.1 Aineistosta tehtyjä löydöksiä	35
4.1.1 Satanismin olemus	35
4.1.2 Musiikin merkitys omassa elämäkatsomuksessa	41
4.1.3 Metalliyhteisön monimuotoisuus.....	45
5. Metallisatanismin olemus	49
5.1. Enemmän kuin nuorisokulttuuri.....	49
5.2. Black metallin eetos	51
6. Mitä metallisatanismista jää jäljelle?	59
7. Lähteet.....	62
8. Liitteet	63

1. Johdanto

Tutkimukseni kohteena on metallialakulttuuri ja vielä tarkemmin se ihmisryhmittymä, joiden mielenkiinto kohdistuu nimenomaan black metalliin sekä sen eetokseen. Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymys liittyvät toisiinsa olennaisesti, sillä tarkoitukseni on selvittää Merja Hermosen käyttämän ”metallisatanismi”-käsitteen määritelmän avulla ryhmän sisäisiä näkemyksiä edellä mainitusta käsitteestä sekä sen pätevyydestä toimijoiden itsensä näkökulmasta. Hermosen lisäksi metallimusiikkia, satanismia ja saatananpalvontaa Suomessa ovat tutkineet esimerkiksi Titus Hjelm. Metallisatanisteilla viitataan metallimusiikin alakulttuurissa sellaisiin henkilöihin, jotka ovat voimakkaasti mukana kyseisessä alakulttuurissa esimerkiksi jonkin yhtyeen jäsenenä, tapahtumien järjestäjänä ja muuten keskiössä toimivana henkilönä. Useimmiten nämä henkilöt olivat miehiä, ja heidän eetoksensa kuului voimakkaasti pohjoismainen, myyttinen miehuullisuus, mytologialla ryyditetyt kertomukset ja näkemykset maailmasta, uskosta ja ihmisestä. Ensin käsitettä ”metallisatanisti” näistä henkilöistä käyttivät heitä nuoremmat henkilöt, joilla nämä olivat jollain tavalla ikonisia. Omissa tutkimuksissaan Hermonen omaksui kyseisen nimikkeen tai käsitteen kuvaamaan näitä henkilöitä.

Hermosen tutkimus haastatteluineen sijoittuu 1990-luvun loppupuolelle, jolloin black metal ja satanismi olivat vielä mediahuomion kohteena ja tapetilla etenkin Norjan 1990-luvun tapahtumien johdosta. Näillä tapahtumilla viitataan satanismiin ja saatananpalvojiin yhdistettyihin rikollisiin toimiin, esimerkiksi kirkonpolttoihin sekä muutamiiin murhiin, joiden taustan katsotaan olleen satanismissa tai saatananpalvonnassa. Aihetta on käsitelty Suomessa akateemisella tasolla esimerkiksi Heini Marja-ahon pro gradu- tutkielmassa (Marja-aho 2008). Ongelmallisena metallisatanismin käsitteessä koen sen latautuneisuuden, käsite on jo lähtökohtaisesti sellainen, että se edustaa jotain tiettyä ideologiaa, ihmisryhmää ja leimaa kaikki tähän alakulttuuriin kuuluvat henkilöt tietyllä tavalla. Käytin Hermosen väitöskirjaa lähteenäni kandidaatin tutkielmassani, ja silloin mielessäni heräsi kysymyksiä kuten : ”Miten toimijat itse määrittelevät oman mahdollisen aattellisuutensa suhteessa musiikkiin?” sekä ”Onko metallisatanismin määritelmä toimiva suhteessa niihin henkilöihin, joita se koskettaa?” Nähdäkseni oli tarpeellista antaa myös ääni sellaisille henkilöille, jotka 10 vuotta Hermosen tutkimusten jälkeen edelleen elävät kyseisessä alakulttuurissa

ilman sellaista kontekstia, jossa aikaisempi tutkimus on suoritettu (1990-luvun saatananpalvontakeskustelu).

Tutkimusaineisto on kerätty laadullisin menetelmin, ja vastauksia on lähestytty ja analysoitu faktuaalisina. Rakenteeltaan tutkimus etenee seuraavasti: Aluksi perehdytään tarkemmin tutkimuksen keskeisiin kysymyksiin ja lähtökohtiin kuten aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, minkä jälkeen pohditaan tarkemmin laadullisen analyysin luonnetta sekä menetelmiä ja niiden käyttöä omassa tutkimuksessa. Tutkimuksen kohteena olevan ilmiön taustaan sekä aineistonkeruuseen perehdytään tarkemmin neljännessä luvussa, sekä nostetaan esille aineistossa ilmenneitä teemoja. Viidennessä luvussa käydään kahden aineiston, oman haastatteluaineistoni sekä Merja Hermosen alkuperäisen tutkimustekstin vuoropuhelua ja nostetaan niistä keskeisiä yhteneväisyyksiä tai eroavaisuuksia esille ja tarkastellaan, miten ne suhtautuvat toinen toisiinsa. Viimeisessä luvussa pohditaan oman haastatteluaineistoni tuomia uusia näkökulmia Hermosen alkuperäiseen tutkimukseen ja sen tuloksiin.

Omassa tutkimuksessa tutkimuskysymys- tai kysymykset päättyivät lopulliseen muotoonsa vasta siinä vaiheessa, kun olin jo päässyt kirjoittamaan tekstiä ja hieman jäsennellyt aineistoa. Lisäksi varsinaisen tutkimuskysymyksen rinnalle nousi toinen, sekundaarinen tutkimuskysymys jonka vastausta voi olla vaikea löytää suoraan aineistosta ja joka vaatii tulkintojen tekemistä paitsi haastatteluista niin myös siitä, miten tutkimuksen kohteena olevaa alakulttuuria esitetään yleisesti mediassa ja ulkopuolisten henkilöiden toimesta.

Varsinainen tutkimuskysymys kuuluu siis seuraavasti:

”Millä tavalla tutkimuksen kohteena olevan viiteryhmän edustajat määrittelevät omaa viiteryhmäänsä, kokevatko he olevansa osa alakulttuuria?”

Edelleen, varsinaista tutkimuskysymystä tarkentava kysymys on seuraavanlainen:

”Millaisena käsite ”metallisatanismi” näyttäytyy kyseisen viiteryhmän edustajille?”

Varsinkin jälkimmäisen kysymyksen tyydyttävän vastauksen löytäminen voi olla haasteellista, sillä varsinaisia kysymyksiä tästä aiheesta ei ole tehty. Kuitenkin, aineistosta on löydettävissä sellaisia näkemyksiä, jotka asettavat kyseenalaiseksi paitsi metallimusiikin alakulttuuria yleisesti,

niin myös omaa viiteryhmäänsä eli black metal-skeneä. Syyt ovat löydettävissä haastateltavien vastauksista, ja mielestäni ne olivat siinä määrin mielenkiintoisia, että en voi jättää niitä tutkimukseni ulkopuolelle. Kuitenkin, tällaiset näkemykset kertovat myös haastateltavien suhtautumisesta omaan viiteryhmäänsä, joka asettaa perinteiset näkemykset marginaalien luokitteluista ”meihin” ja ”muihin” vähintäänkin kyseenalaisiksi.

Kumpikin edellä mainittu tutkimuskysymys ehkä kuitenkin vielä edellisiä laajempi, koko tutkimusta määrittävä tutkimuskysymys liittyy koko black metal-alakulttuuriin ja siihen, mitä se edustaa, eli:

”Millainen on black metalin ympärille muodostunut alakulttuuri?”

Edelliseen tutkimuskysymykseen vastataan oikeastaan läpi koko tutkimuksen, aiheen taustoittamisesta aina tarkempaan aineiston analyysiin asti. On mahdotonta lyhyesti kuvailla ympäri maailman levinnyttä alakulttuuria, mutta oma tutkimukseni keskittyy lähinnä suomalaiseen ja skandinaaviseen black metal- alakulttuuriin ja sen piiristä olen saanut varsinaisen aineistoni sekä täydentävät aineistoni.

2. Tutkimuksellisia lähtökohtia

2.1 Tutkijan asemoituminen suhteessa tutkimuskohteeseen

Tarja Palmu (2007) on artikkelissaan pohtinut kentällä toimimista tutkijan näkökulmasta. Omasta asemastani suhteessa tutkittavaan ryhmään johtuen koen, että minun voi olla paljon helpompi esimerkiksi päästä ”sisään” tutkimuskohteeseeni kuin täysin ulkopuolisella. Toisaalta taas, jääkö minulla mahdollisesti jotain sellaista huomaamatta, jonka täysin ulkopuolinen henkilö saattaisi kokea mielenkiintoisena tai tutkimuksen kannalta tärkeänä havaintona? Tutkimuskysymyksen tarkka rajaus on, kuten myös Palmu toteaa (Palmu 2007, 41) aineiston jokseenkin järkevän analyysin kannalta olennaista, sillä aineistoa voi kertyä yllättävänkin paljon. Omalla kohdallani tämä viittaa juuri toimijoihin itseensä eikä esimerkiksi ulkopuolisten reaktioihin. Etnografisesta näkökulmasta haastavinta on juuri etnografisesta näkökulmasta tehty haastattelujen analyysi. Tämä osittain siitä syystä, että olen suorittanut kaikki haastattelut sähköpostilla. Tässä yhteydessä minulta jää tulkitsematta paljon esimerkiksi eleitä tai ilmeitä, jotka olisivat olennainen osa kasvotusten tehtyä haastattelua. Toisaalta, omat aiemmat kokemukset tutkittavasta ryhmästä auttavat haastattelujen analyysissa ja myös haastattelukysymysten asettelemisessa.

Omassa tutkimuksessani koen erityisen tärkeäksi analysoida sitä, millaisia merkityksiä toimijat kuuntelemalle musiikilleen ja omalle ideologialleen antavat sekä kuinka he konstruoivat omaa kulttuurista todellisuuttaan. Näitä seikkoja voi sitten vertailla valtaväestöön tai mahdollisuuksien puitteissa johonkin sopivaan, toiseen marginaaliryhmään. Löytyisikö ryhmien väliltä kenties jotain selkeitä yhtäläisyyksiä tai korostuneita eroja? Haastattelutilanteessa erityisen tärkeää on ymmärrettävyys, se, että minä itse haastattelijana tulen yksiselitteisen ymmärretyksi haastateltavalle ja toisaalta taas haastateltavan vastausten saaminen sellaisina, kuin hän on ne itse tarkoittanut eikä minulle jää esimerkiksi epäselväksi onko hän ollut mahdollisesti sarkastinen tai vastaavaa. Kuten Palmu on artikkelinsa loppupuolella todennutkin; ”se *miten* kerrotaan, on vähintään yhtä tärkeää kuin se *mitä* kerrotaan” (Palmu 2007, 176). Omalla kohdallani tämä tarkoittaa esimerkiksi sanavalintojen tai vaikkapa metaforien analyysia. Nähdäkseni oma osallisuuteni tutkittavassa ryhmässä on suuri etu juurikin ymmärryksen kannalta, minulle on melko selkeää se, millaisia metaforia, kielikuvia tai sanavalintoja ryhmän sisäisessä puheessa usein ilmenee ja näin on helpompaa analysoida ja tulkita oikein viestejä. Myös kentällä on helpompi tulkita esimerkiksi ele- ja kehonkieltä. Vaikkapa se, minkä joku toinen voisi tulkita vakavaksi maskuliiniseksi uhoksi, on minun silmissäni ennemminkin karikatyrisointia ja oman kokemukseni mukaan metalliyhteisö on hyvinkin tasa-arvoinen; naisilta ei odoteta mitään erityistä käyttäytymistä vaan päinvastoin. Heillä on lupa tehdä samoja asioita kuin

miehillä, kuten vaikkapa osoittaa voimakkaasti fyysisesti osallisuutta ryhmään (keikkakäyttäytyminen) tai pukeutua samankaltaisesti kuin miehet.

Oman tutkimukseni tieteellinen oikeutus aiheutti myös pohdintaa tutkimusprosessin alussa. Mikä on se seikka, joka antaa tutkielmalleni oikeutuksen myös tieteellisellä kentällä? Nähdäkseni vahvin tuki nousee Hermosen väitöskirjan (Hermonen 2006) pohjalta, oma tutkielmani on kannanotto ja jatkotutkimus, joka kumpuaa jo aiemmin tehdyn tutkimuksen pohjalta sitä kommentoiden ja arvioiden sekä täydentäen. Toivon oman tutkimukseni antavan jotain myös aiemmin tehdyille tutkimukselle, ikään kuin vahvemman pohjan jota vasten esimerkiksi satanismia voidaan tarkastella.

Omasta asemastani suhteessa tutkittavaan ryhmään johtuen koen, että minun voi olla paljon helpompi esimerkiksi päästä ”sisään” tutkimuskohteeseeni kuin täysin ulkopuolisella. Toisaalta taas, jääkö minulla mahdollisesti jotain sellaista huomaamatta, jonka täysin ulkopuolinen henkilö saattaisi kokea mielenkiintoisena tai tutkimuksen kannalta tärkeänä havaintona? Tutkimuskysymyksen tarkka rajaus on, kuten myös Palmu toteaa (Palmu 2007, 141) aineiston jokseenkin järkevän analyysin kannalta olennaista, sillä aineistoa voi kertyä yllättävänkin paljon. Omalla kohdallani tämä viittaa juuri toimijoihin itseensä eikä esimerkiksi ulkopuolisten reaktioihin. Etnografisesta näkökulmasta haastavinta tulee varmaankin olemaan juuri etnografisesta näkökulmasta tehty haastattelujen analyysi. Tämä osittain siitä syystä, että joudun suorittamaan todennäköisesti suurimman osan, ellen kaikki haastattelut sähköpostilla. Tässä yhteydessä minulta jää tulkitsematta paljon esimerkiksi eleitä tai ilmeitä, jotka olisivat olennainen osa kasvotusten tehtyä haastattelua. Toisaalta, omat aiemmat kokemukset tutkittavasta ryhmästä auttavat haastattelujen analyysissä ja myös haastattelukysymysten asettelemisessä. Omassa tutkimuksessani koen erityisen tärkeäksi analysoida sitä, millaisia merkityksiä toimijat kuuntelemalle musiikilleen ja omalle ideologialleen antavat sekä kuinka he konstruoivat omaa kulttuurista todellisuuttaan. Näitä seikkoja voi sitten vertailla valtaväestöön tai mahdollisuuksien puitteissa johonkin sopivaan, toiseen marginaaliryhmään. Löytyisikö ryhmien väliltä kenties jotain selkeitä yhtäläisyyksiä tai korostuneita eroja? Haastattelutilanteessa erityisen tärkeää on ymmärrettävyys, se, että minä itse haastattelijana tulen yksiselitteisen ymmärretyksi haastateltavalle ja toisaalta taas haastateltavan vastausten saaminen sellaisina, kuin hän on ne itse tarkoittanut eikä minulle jää esimerkiksi epäselväksi onko hän ollut mahdollisesti sarkastinen tai vastaavaa. Kuten Palmu on artikkelinsa loppupuolella todennutkin; ”se *miten* kerrotaan, on vähintään yhtä tärkeää kuin se *mitä* kerrotaan” (Palmu 2007, 176). Omalla kohdallani tämä tarkoittaa esimerkiksi sanavalintojen tai vaikkapa metaforien analyysia. Nähdäkseni oma osallisuuteni tutkittavassa ryhmässä on suuri etu juurikin ymmärryksen kannalta, minulle on melko selkeää se, millaisia metaforia, kielikuvia tai sanavalintoja ryhmän sisäisessä puheessa usein ilmenee ja näin on

helpompaa analysoida ja tulkita oikein viestejä. Myös kentällä on helpompi tulkita esimerkiksi ele- ja kehonkieltä. Vaikkapa se, minkä joku toinen voisi tulkita vakavaksi maskuliiniseksi uhoksi, on minun silmissäni ennemminkin karikatyrisointia ja oman kokemukseni mukaan metalliyhteisö on hyvinkin tasa-arvoinen; naisilta ei odoteta mitään erityistä käyttäytymistä vaan päinvastoin. Heillä on lupa tehdä samoja asioita kuin miehillä, kuten vaikkapa osoittaa voimakkaasti fyysisesti osallisuutta ryhmään (keikkakäyttäytyminen) tai pukeutua samankaltaisesti kuin miehet.

Metallisatanismi on siis lähtöisin Merja Hermosen omasta väitöskirjasta Pimeä Hehku (2006), ja se tulee olemaan tiiviisti tutkimusprosessissa mukana koko tutkimuksen ajan. Metallisatanismilla viitataan tässä yhteydessä sellaisiin metallimusiikin kuuntelijoihin, joiden kuuntelema musiikki on yhtäaikaan myös ideologisesti väritynyttä, ja tässä yhteydessä ideologialla viitataan erityisesti erilaisiin satanistisiin virtauksiin. Paitsi että tarvitsen sitä seuratakseni määritelmää, jotta voin esittää sen mahdollisimman totuudenmukaisesti ja Hermosen mukaan oikealla tavalla haastateltavilleni, antaa väitöskirja myös argumentatiivista tukea esimerkiksi satanismiin määrittelyssä. Hermosen väitöskirja sisälsi nimittäin vain yhden luvun metallisatanismista ja tutkimus koski ennen kaikkea saatananpalvontaa. Vaikka oma tutkimuskohteeni ei käsittele saatananpalvontaa ja moni metallimusiikin kuuntelija haluaakin tehdä pesäeron saatananpalvontaan ja metallimusiikin oletettuun liittoon, on mielestäni tärkeää tuoda esille nämä eroavaisuudet satanismiin ja saatananpalvonnan välillä, koska ne ovat kaksi täysin eri asiaa jotka valitettavan usein sekoitetaan keskenään. Hermosen ansioksi täytyykin lukea laaja perehtyminen tähän aiheeseen ja satanistien ja saatananpalvojien erottaminen toisistaan ideologisella sekä toiminnallisella tasolla.

Toinen suomalainen tutkimus on Titus Hjelman väitöskirja Saatananpalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta (2005). Jälleen kerran on todettava, että teos ei suoraan palvele tarkoitustaan sikäli, että se kertoisi jotain tyhjentävästi metallikulttuurista ja satanismista, mutta sen sijaan Hjelm on onnistuneesti tutkinut suomalaisten suhtautumista satanisteihin ja saatananpalvojiin 1990-luvun uutisoinnissa, jolloin saatananpalvonta oli useasti otsikoissa. Hjelm on itse metallimuusikko, ja kyseisessä väitöskirjassa kritisoi esimerkiksi amerikkalaisia fundamentalistikristittyjen voimakkaita reaktioita metallimusiikkia kohtaan sekä pohti suomalaisessa saatananpalvontakeskustelussa käytettyjen eksperttien todellista asiantuntijuutta kyseisestä aiheesta. Yksi tunnetuimpia tuolloin pinnalla olleita asiantuntijoita oli esimerkiksi kristillisen nuorisotyöntekijä, erityisopettaja Keijo Ahorinta. Hjelm on omassa tutkimuksessaan esittänyt esimerkiksi 1990-luvun laman selittävän osaltaan saatananpalvontailmiön nousua Suomessa, sekä pohtinut tuolloin otsikoihin päätyneiden nuorten mahdollista leimautumista saatananpalvontakohun vuoksi.

Nämä kaksi edellä esiteltyä teosta ovat suomalaisista tunnetuimmat aikaisemmat tutkimukset liittyen juuri spesifisti omaan tutkimuskohteeseeni ja ovat siksi olennainen osa tutkimusprosessia. Toki Suomessa on tehty muitakin ala- ja vastakulttuureita käsitteleviä tutkimuksia, mutta näissä kahdessa saatananpalvonta ja satanistinen ideologia ovat tutkimuksen keskiössä.

Tutkin toisistaan erillisinä metallialakulttuuria ja satanismia metallialakulttuuria ja satanismia, ja tämän jälkeen pohtimaan niiden mahdollisia yhteyksiä ja toisaalta niiden itsenäisyyttä toinen toisistaan. Siksi haluan keskittyä myös aiempaan alakulttuuritutkimukseen satanismiin ja saatananpalvonnan tutkimuksen ohella, hieman yleisimpiin näkemyksiin marginaaleista ja niissä elävistä ja toimivista henkilöistä. Vesa Puuronen on tutkinut nuoria alakulttuurien edustajina, ja vaikka oma tutkimuskohteeni ei ole pelkästään nuorisokulttuurinen, olen myös itse käyttänyt hänen tutkimuksiaan tutkimukseni tukena. Metallialakulttuuri on kuitenkin sikäli sidoksissa nuorisokulttuuriin, että moni nyt jo kypsempään ikään ehtinyt metallimusiikin kuuntelija on kuulunut ryhmään jo pitkään, mahdollisesti jo ala-asteelta asti ainakin kuulijakunnan edustajana. Yhä edelleen erilaisissa metallimusiikin tapahtumissa tai foorumeilla on nähtävissä siihen kuuluvien jäsenten kirjo. Kyseisen alakulttuurin edustajat ovat eri-ikäisiä, eri kansallisuuksien edustajia, molempien sukupuolten edustajia. Oman kokemukseni perusteella lähes joka ikisessä metallitapahtumassa, johon olen itse osallistunut joukkoon on mahtunut myös jollain tavalla vammaisia henkilöitä. Miksi ja millä tavoilla metallimusiikki yhdistää eri henkilöitä? Muun muassa tähän kysymykseen haen vastausta Puurosen tutkimuksista. Kysymys tuntuu tärkeältä, sillä satanismia on pidetty pitkään hyvin individualistisena ideologiana. Metallisatanismin käsitettä pohtiessa on mielestäni syytä pitää mielessä nämä seikat, sillä toisaalta kulttuuri nähdään voimakkaasti kollektiivisena ja yksilöitä yhdistävänä ja toisaalta taas syrjivänä ja erakoiden omaksumana kulttuurina ja ajattelutapana. Alakulttuurin kollektiivisuutta olen pohtinut enemmän metallialakulttuuria käsittelevässä luvussa 4.1.3.

Tutkimuksessani en tule rajoittumaan ainoastaan tutkimuskohteestani aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, vaan muutaman avainkäsitteen avulla haluan selventää hyvinkin vaikeasti rajattavaa ja monitasoista tutkimuskohdetta sekä metallialakulttuuria yhteiskunnallisena ilmiönä. Näitä käsitteitä ovat muun muassa identiteetti, alakulttuuri ja kollektiivisuus. Näiden käsitteiden avaamisen avulla toivon pääseväni jollain perustavalla tasolla tutkimuskohteeni sisälle. Tutkimuksessani etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

”Millaista identiteettiä tässä alakulttuurissa tuotetaan?”

”Millainen tämä alakulttuuri oikeastaan on?”

”Esitetäänkö tämä alakulttuuri kollektiivisena (haastatteluissani)?”.

Hermonen (2006) ja Hjelm (2005) ovat käyttäneet lähteinään teoksia, jotka ovat dokumentatiivisia teoksia metallimusiikista ja siihen liittyvästä alakulttuurista, kuten esimerkiksi Michael Moynihanin ja Didrik Söderlindin Kaaoksen ruhtinaat – Mustan metallin messu (2008), sekä Dayal Pettersonin Black Metal- the evolution of the cult (2013). Tällaisia asiaan perehtyneiden metallimusiikin suurkuluttajien tekemiä kokoomateoksia on muitakin, mutta varsinkin Kaaoksen ruhtinaat on varsin kattava katsaus black metallin historiaan, sen takana piileviin taustoihin ja vaikuttimiin sekä sen merkittävimpiin alueisiin (Suomi mukaan lukien) perehtyvä teos.

Edellämainittujen teosten epäilemättä suurin anti on fanien niille antama hyväksyntä. Ne nauttivat eräänlaista luottamusta metallimusiikin objektiivisena kuvaajana ja niiden pyrkimyksenä onkin ollut antaa mahdollisimman kattava ja luotettava, ei-provokatiivinen kuva metallimusiikista sekä sen kuuntelijakunnasta. Toki ainakin Kaaoksen ruhtinaat on perehtynyt myös kirkkojen polttoihin ja esimerkiksi Hyvinkäällä tehtyyn paloittelusurmaan, mutta ne vain sattuvat olemaan olennainen osa 1990-luvun kulttuurista kuohuntaa. Hyvinkään paloittelusurmaan liittyi oletettavasti piirteitä saatananpalvonnasta, mutta Norjassa tapahtuneet kirkkojen poltot olivat ennemminkin kannanottoja ja voimakasta kritiikkiä kristinuskoa ja kirkkoa vastaan. Genren omat julkaisut antavat viitteitä siitä, millä tavoin fanikunta tai muusikot suhtautuvat musiikkiin, yhteiskuntaan, uskontoon tai esimerkiksi politiikkaan. Haastatteluosioissa vastaajat ovat kuvanneet myös esimerkiksi omia kokemuksiaan ulkopuolelta tulevista, heitä itseään koskevista määritelmistä ja juuri näitä aion käyttää myös omassa tutkimuksessani hyödyksi.

2.2 Aineistolähteet tutkimuksessa

Nimitän jatkossa näitä ei-akateemisia, aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja kokooma- sekä tietokirjallisuuden teoksia aineistolähteiksi. Ne ovat tutkimuksessani siinä mielessä erityisessä asemassa, että käytän niitä paitsi ilmiön kuvauksessa tietokirjallisuuden tapaan, niin myös aineiston analyysissä vertaillen omia haastattelujani kirjojen haastatteluihin ja yritän löytää niistä joko selkeitä eroavaisuuksia tai samankaltaisuuksia. Toisaalta käytän myös Hermosen itsensä tekemiä haastatteluja vertailussa ja riippuen nyt vastausteni sisällöistä yritän päästä tyypittelemään niitä sen perusteella, millaisia näkemyksiä nousee esille Hermosen käyttämästä käsitteestä.

Kuten edellä olen jo todennut, genren sisällä julkaistu kirjallisuus toimii paitsi informaation lähteenä, niin myös inspiraation lähteenä sekä yhtenä näkökulmana hyvin laajaan ilmiöön. Samoin kuin Hermosen ja Hjelmin tutkimukset, käyttämäni aineistolähteet tai sekundaarinen aineisto on julkaistu 1990-luvun lopulla, Norjan tapahtumien jälkeen ja kiihkeimmän saatananpalvontakeskustelun jo laannuttua. Esimerkiksi Kaaoksen ruhtinaat on ennen kaikkea historiikki yhden musiikin genren synnystä ja kehityskulusta. Koen, että huolimatta suhteestaan alakulttuuriin nämä teokset todella voidaan nähdä suhteellisen objektiivisinä kuvauksina, sillä niiden perimmäisenä motiivina on ollut tarjota mahdollisimman kattava katsaus alakulttuuriin, jotta tieto olisi mahdollisimman todenmukaista ja tulisi mahdollisimman asiantuntevilta henkilöiltä. Kokemusasantuntijuus on tässä yhteydessä nähty kaikkein parhaimmaksi tiedon lähteeksi, ja näin on päästy tuottamaan sellaista tietoa ja kuvausta ilmiöstä, joka ei aina vastaa esimerkiksi aiheesta tehtyjä uutisointeja. Nähdäkseni juuri median esittämät kuvat metallimusiikista ja saatananpalvonnasta sekä varsinkin satanismista on ollut suuri liikkeellepaneva voima näiden teosten takana. Näillä kuvauksilla on haluttu oikaista sellaisia näkemyksiä, jotka on koettu vääräksi tai vähintäänkin harhaanjohtaviksi. Samaistun tähän näkemykseen myös henkilökohtaisesti, sillä koin samanlaisia tuntemuksia törmätessäni metallisatanismin käsitteeseen, mielestäni se ei vastannut minua itseäni genren sisällä toimivana henkilönä, vaikka määritelmän mukaan se olisikin kohdallani pätevä. Koin käsitteen nimenomaan harhaanjohtavaksi.

Aineistolähteiden tiiviin läsnäolon haittapuolena on se, kuinka pystyn elämään tilanteessa, jossa omat tulokseni mahdollisesti ovat ristiriitaisia suhteessa näissä teoksissa esitettyihin näkemyksiin. Nämä eivät kuitenkaan ole lakikirjoja tai Raamattuja, vaan metallimusiikin alagenren kuvauksia ja esimerkiksi aatteelliset vaihtelut ovat hyvin todennäköisiä. Lisäksi näiden teosten haastattelut ovat osittain tehty samoille henkilöille, joten on täysin mahdollista, että aineistossani voi esiintyä täysin poikkeavia näkemyksiä. Lähtökohtana tutkimuksessani on kuitenkin variaatioiden mahdollisuus sekä

kategorioiden kritiikki, joten tässä mielessä olisikin ehkä jopa positiivista löytää lähteistä poikkeavia tietoja.

Tutkimuksessani toimin samalla myös etnografisen tutkimuksen kentällä, ja ennen kaikkea ala- ja vastakulttuurien tutkimuksen piirissä. Tarkoitukseni on perehtyä ennen aineiston analyysiä siihen, miten oikeastaan aiemmin on tehty ala- ja vastakulttuurien tutkimusta, millaisia tutkimuskysymyksiä on esitetty ja miten niihin on haettu ja saatu vastauksia. Myös tärkeänä näyttäytyy aineiston analysointi; millaisia aineistoja on analysoitu ja miten niistä on haettu tietoja. Marginaalien tutkimuksesta on kirjoitettu myös teoksessa *Vallattomat marginaalit – yhteisöllisyyksiä nuorisokulttuureissa ja yhteiskunnan reunoilla* (2001). Kulttuurintutkimuksen perusteista käytän seuraavaa teosta: *Kulttuurintutkimus : johdanto* / Jari Kupiainen ja Erkki Sevänen (1994) Yksi varteenotettavimmista suomalaisista etnografiaa käsittelevistä teoksista on koulutuksen tutkimuksesta tehty *Etnografia metodologiana* (Lappalainen, Hynninen, Kankkunen, Lahelma & Tolonen [toim] 2007).

Oma tutkimukseni sivuaa etnografista tutkimusta seuraavilta osin: tutkija toimii osana ja on läsnä tutkittavassa yhteisössä, tarkoituksena on tuottaa kuvausta ryhmästä, yhteisöstä ja kulttuurista. Gilbert Geertz ymmärtää kulttuurin symboliseksi järjestelmäksi, joka rakentuu merkitysrakenteista ja näistä puolestaan rakentuu toiminnan konteksti (omassa tutkimuksessani esimerkiksi metallimusiikin eri foorumit, tapahtumat ja keskustelu). Geertzin määritelmän mukaan tarkoitukseni on myös näiden merkitysrakenteiden analyysi ja eksplikaatio, joihin sisältyy kulttuurissa toimivien henkilöiden oma näkemys omasta paikastaan tässä kulttuurissa. Määritelmän mukaan etnografi toimii itse seuraavasti; hän tutustuu tutkittavaan kohteeseen ja opettelee toimimaan sen sosiaalisissa ja kulttuurisissa järjestelmissä. Tutkija suodattaa omia kokemuksiaan kentällä, paikantaa niitä analyttisesti ja tulkitsee tuloksiaan tuoden esiin oman toimintansa. Etnografinen ote saattaa tuottaa minulle henkilökohtaisesti jonkin verran vaikeuksia siinä mielessä, että en välttämättä aina muista erottaa sitä, mikä on erityisesti tuotava näkyväksi ts. mikä on minulle itselleni implisiittistä tietoa, jota en ehkä välttämättä huomaa. (Lappalainen 2007, 9-10). Lisäksi tutkimuksen teossa on huomioitava oma osallisuuteni tähän kulttuuriin ja pohdittava sitä, saanko mahdollisesti erilaisia vastauksia kuin sellainen henkilö, joka ei kuuluisi tähän tutkittavaan ryhmään ja jos, niin mistä syistä.

Tutkimuksen kohteena on eri-ikäisten ja eri lähtökohdista tulleiden ihmisten muodostama kollektiivinen kokonaisuus, jossa he toimivat ja merkityksellistävät toistensa ja itsensä toimia. Toisin sanoen, tutkimuksen kohteena on jaettu elämismaailma. Aiheesta on kirjoittanut myös Juha Varto teoksessaan *Laadullisen tutkimuksen metodologia* (1992). Varto kuvailee elämismaailmaa

seuraavasti: ”Elämismaailma tarkoittaa sitä yleisintä kokonaisuutta, jossa ihmistä yleensä voidaan tarkastella: se on niiden merkitysten kokonaisuus, joka muodostuu sellaisista tutkimusten kohteista, joita ihmistutkimuksessa tavataan, nimittäin yksilön, yhteisön, sosiaalisen vuorovaikutuksen, arvotodellisuuden ja yleisesti ihmisten välisten suhteiden kohteista. Nämä yksittäiset tutkimuksen kohteet saavat merkityksensä ja lähtökohtansa elämismaailmasta, siitä ihmisten kokemustodellisuudesta, joka on yhtä aikaa läsnä ja valmiina, yhtä aikaa muuttavana ja muutettavana” (Varto 1992). Elämismaailman keskeinen osa ovat toimijoiden antamat merkitykset, jotka ilmenevät esimerkiksi ihmisten erilaisina toimina tai toimintatapoina jotka ovat lähtöisin yksilöstä tai yhteisöstä itsestään.

2.3 Kulttuurintutkimuksen lähtökohtia ja näkökulmia

Jari Kupiaisen ja Erkki Seväsen toimittama Kulttuurintutkimus: Johdanto- teos (1996) on kokoelma eri kirjoittajien artikkeleita, joiden näkökulma vaihtelee sosiologiasta taiteen antropologiseen tutkimukseen. Muutamia näistä artikkeleista ovat sellaisia, joiden koen antavan tarvittavaa akateemista tukea omalle tutkimukselleni. Näistä mainittakoon Seppo Knuutilan kirjoitus ”Kaiken kattava kulttuuri?” ja Erkki Seväsen ”Taide sosiologisen ja humanistisen tutkimuksen kohteena”.

Aluksi on syytä selvittää kulttuurintutkimuksen merkitystä ja osallisuutta omassa tutkimuksessani. Kulttuurintutkimus antaa ennen kaikkia teoreettisia sekä välineitä sekä lähestymistavan sosiologisen tutkimuksen piirissä. Omassa tutkimuksessani ymmärrän kulttuurin käsitteen ennen kaikkea yhteisöllisyytenä ja sosiaalisuuden muotona, jota yksilöt tuottavat yhdessä toistensa kanssa ja ovat yksilöinä oman kulttuurinsa edustajia. Kulttuuria ei käsitellä perinteenä tai erityisenä kansallisena piirteenä, vaan ihmisten luomana konstruktiona, jonka keskiössä on tietty musiikin alalaji. Kulttuurintutkimuksessa olettamuksena ei ole tutkimustulosten sovellettavuus universaalisti koskemaan kaikkia mahdollisia kulttuureja, vaan kulloinkin tutkimuksena kohteena olevan kulttuurin selittäminen siten, että sen merkitykset tulevat mielekkäiksi ja ymmärrettäviksi muillekin kuin kulttuurin sisällä eläville henkilöille. Toki osa yksittäisen kulttuurin tutkimustuloksista voi olla sovellettavissa muihinkin kulttuureihin, mutta tällainen on tutkimuksen sekundaarinen ansio. Omassa tutkimuksessani kulttuurintutkimus tulee olemaan osana sosiologista näkökulmaa ja tarkastelutapaa, eli tarkastelen ihmistä kulttuurisena olentona, mutta kysyn, kokevatko nämä kulttuuriset olennot eli toimijat ulkopuolelta asetetun määritelmän päteväksi heitä itseään koskien. En siis erottele kulttuuria ja yhteiskunnassa toimimista, vaan nähdäkseni kulttuuri on yhteiskunnassa toimimisen yksi olennainen osa.

Kulttuurin käsitettä määritetään koko ajan uudelleen, ja sen tarkastelu on vahvasti sidoksissa siihen kontekstiin, jossa sitä kulloinkin tarkastellaan. Niinpä esimerkiksi tiukan antropologinen näkemys kulttuurista voi olla erilainen kuin sosiologinen näkemys. Käyttämällä pelkkää käsitettä ”kulttuuri” käsitykset voivat olla harhaanjohtavia, sillä on ehkä syytä tehdä jonkinlaista eroa esimerkiksi korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin välille. Nykyään jos puhumme pelkästään kulttuurista, ajattelemme sen viittaavan usein länsimaiseen kulttuuriin, joka on vallalla suurissa medioissa ja mikäli taas tarkoitamme esimerkiksi jotain alkuperäiskulttuuria, käytämme selkeästi erilaista ilmaisua. Varsinkin populaarikulttuurin käsite tuntuu linkittyvän vahvasti länsimaiseen kulttuuriin. Korkeakulttuurin asemasta ja sen elinvoimaisuudesta Knuutila on antanut esimerkkinä Paul Willisin teodin, jonka mukaan korkeakulttuuria sellaisena kuin se on aiemmin ymmärretty (esimerkiksi kirjallisuus ja taiteen eri muodot) ei enää ole, vaan korkeakulttuuri on sulautunut osaksi kulttuurin yleistä käsitettä (Knuutila 1996, 11).

Knuutila tuo esiin vähintäänkin keskustelua herättävän näkemyksen siitä, että kulttuurin käsite viittaisi ensisijaisesti taiteisiin. Näin tapahtuu ennen kaikkea siitä syystä, että inhimillisen luovuuden katsotaan tulevan parhaiten esille taiteilijoiden näkemyksissä ihmisyydestä ja inhimillisyydestä. Se, mikä lasketaan ”oikeaksi” tai aidoksi taiteeksi on taas kysymys erikseen. Omassa tutkimuksessani en edes yritä tavoittaa kulttuurin käsitettä sen perimmäisessä tai laajassa merkityksessä, vaan käsittelen omaa tutkimuskohdettani yhtenä esimerkkinä kulttuurista ja omaa tutkimustani yhtenä mahdollisena kulttuurintutkimuksen muotona. Yleinen, länsimainen kulttuuri asettuu kuitenkin vastakohtaisesti omaan tutkimuskohteeseeni ja edustaa sitä, mihin tutkittavat heijastelevat omaa maailmankuvaansa ja käsitystään sosiaalisesti hyväksyttävästä tai normien mukaisesta käytöksestä ja elämästä. Tulen käyttämään länsimaisten normien mukaisesta kulttuurista joko nimitystä massakulttuuri tai valtakulttuuri. Knuutila on niin ikään pohtinut myös massakulttuurin käsitettä, joka omasta mielestäni on lähtökohtaisesti hieman huono sen tietynlaisen negatiivisen latautuneisuuden vuoksi, joten valtakulttuuri on ehkä parempi vaihtoehto. Massakulttuuri ei rajoitu johonkin tiettyyn kansallisuuteen, vaan pyrkii levittäytymään mahdollisimman laajalle ja olemaan jo valmiiksi kaupallisesti arvokasta ja ”helposti pureksittavaa”. Massakulttuurin käsite kuvaa joukkoa, joka koostuu toisiinsa sulautuvista yksilöistä, ja Knuutila on omassa tekstissään lainannut Jose Ortega Y Gassetin kuvausta tästä ihmisten muodostamasta joukosta, massasta: ”massa on jokainen ihminen, joka ei jostakin erityisestä syystä –hyvästä tai pahasta– anna omalle itselleen jotain erityistä arvoa, vaan joka kerta kaikkiaan pitää itseään tavallisena keskitason ihmisenä eikä siitä silti kauhistu, vaan on jopa varsin hyvillään ollessaan toisten kaltainen...” (Knuutila 1996, 15-16). Vastakulttuureille on luonteenomaista tällaisen näkemyksen tai toiminnan vastustaminen, ja usein massat tai

massakulttuuri nähdään ihmistä alistavana tai yksilöä tyhmentävänä, sitä kuvaillaan pinnalliseksi ja massakulttuurin koetaan olevan oman itsenäisen ajattelun esteenä ja sen tarkoituksena on pitää nämä massat tyytyväisinä omaan olotilaansa ja uskotella, että se on kaikista paras vaihtoehto. Niinpä massakulttuuria vastaan asettuville vastakulttuureille tunnusomainen musiikki, pukeutuminen, ajattelutapa, maailmankuva ovat usein radikaalisti valtavirran tai massakulttuurissa tuotetusta poikkeavia (punk rock, indie, metalli).

Kulttuurilla ymmärrän tässä tapauksessa birminghamilaisen näkemyksen kulttuurista kollektiivisena subjektiviteettina, jolla tarkoitetaan yhteisön piirissä omaksuttua elämäntapaa sekä maailman hahmottamisen ja mielekkääksi kokemisen tapaa (Alasuutari 1994, 48). Kulttuurintutkimuksen lisäksi tässä yhteydessä voisi pohtia hieman laajemmin toiseuden käsitettä ja sitä, millaisena se näyttäytyy metallialakulttuurissa. Millä tavoin kulttuurin edustajat tuovat esiin toiseuttaan tai edustavat ”meitä” suhteessa ”muihin”? Kokevatko he toiseutensa eduksi vai haitaksi? Alasuutari on tuonut omassa teoksessaan esille kulttuuriin, identiteettiin ja toimijuuteen voimakkaasti liittyvän käsitteen eli habituksen. Pierre Bourdieun näkemys siitä, että yhteiskunnassa toimivat erilaiset ryhmittymät eroavat habitukseltaan eli elämänmuodoiltaan toisistaan esimerkiksi musiikin, ruoan, vaatteiden ja harrastusten suhteen (Alasuutari 1994, 49). Tässä mielessä oma tutkimuskohteeni metallialakulttuuri olisi myös hedelmällinen lähde jonkinasteiselle habituksen tutkimukselle, ja luultavasti tulen hieman sivuamaan käsitettä ainakin siinä määrin, että yritän löytää toimijoita yhdistävän habituksen, joka on juuri tälle alakulttuurille ominainen. Kulttuurin käsitteestä on kirjoittanut Seppo Knuutila (Knuutila 1996, 9-31), ja etenkin kulttuurin käsitteen laajentumisesta eri tieteenaloille.

Merkityksiä pohdittaessa on myös kiinnostavaa se, millaisin tavoin eri merkitykset poikkeavat toisistaan siinä suhteessa, kuka niitä tarkastelee ja kuka niistä milloinkin puhuu. Koko käsite ”metallisatanismi” antaa ymmärtää, että jälkimmäinen on olennaisena, ideologisena osana kyseistä alakulttuuria. Joillekin ehkä kyllä, mutta oman kokemukseni mukaan satanismi on hieman erilainen kuin millaisena se suurelle yleisölle näyttäytyy. Metallialakulttuurissa satanismi ei välttämättä edellytä persoonallisen Saatanan olemassaoloa, vaan on lähinnä näkemys ihmisen omasta kahtiajakautuneisuudesta (kuitenkin on myös sellaisia henkilöitä, usein muusikoita, jotka todella myöntävät persoonallisen Saatanan olevan todellinen olento ja tunnustautuvat tässä mielessä satanisteiksi). Tällainen maailmankatsomuksellinen satanismi ilmenee usein yhteiskuntakriittisyytenä, uskontokriittisyytenä (huomautettakoon, että kriittisyys kohdistuu myös yleisesti kaikkiin uskontoihin eikä vain kristinuskoon) ja ihmisen perimmäisen, alkukantaisen olemuksen rohkeaan esilletuomiseen sellaisena, kuin se on aina luonnollisessa ympäristössään

ilmennyt. Tällaisia satanisteja Hermonen on omassa tutkimuksessaan nimittänyt rationalistisiksi satanisteiksi (Hermonen 2006), ja yhdistyneenä voimakkaaseen identifioitumiseen metallialakulttuuriin ja etenkin black metallin kuunteluun sekä sen aatteellisuuteen Hermonen on erotellut vielä omaksi joukokseen metallisatanistit.

Ongelmalliseksi tilanteen tekee se, että tällainen nimitys saattaa stigmatisoida myös sellaisia ihmisiä, jotka kyllä määritelmän perusteella kuuluvat edellä mainittuun ryhmään, mutta jotka silti eivät koe olevansa satanisteja siinä mielessä, että tunnustaisivat persoonallisen Saatanan tai edes välttämättä aatteellisessa mielessä eivät halua nimittää itseään satanisteiksi. Oman kokemukseni perusteella sanoisin, että suuri osa niistä joita nimitetään metallisatanisteiksi, voitaisiin myös kutsua pakanoiksi, suomenuskoisiksi, aasauskoisiksi tai vastaaviksi vanhojen uskontojen tai uskomusten kannattajiksi. Suomenuskolla viitataan tässä yhteydessä vanhojen suomalaisten kansanuskomusten sekä kansanperinteen vaalijoihin siinä mielessä, että he tunnustautuvat itse suomenuskoisiksi. Sama koskee aasauskoa, joka tosin on saanut virallisen uskonnon tunnustuksen esimerkiksi Islannissa. Laajemminkin pakanuudella viitataan yleisesti vanhojen luonnonuskontojen- ja uskomusten kannattajiin. ”Satanisti” nimityksenä on tässä mielessä rajoittava, sillä ryhmään kuuluvien mielenkiinto kohdistuu usein sekä satanistisiin virtauksiin ja toisaalta myös vanhoihin pakanauskontoihin ja skandinaaviseen mytologiaan ja mahdollisesti maailmankuva yhdistelee näitä kaikkia.

Edellä esitetty kuvaus metallialakulttuurin aatteellisesta moninaisuudesta on syy siihen, miksi haluan ylipäättään tutkia tätä aihetta. Tavoitteenani on antaa ääni niille henkilöille, jotka on kategorisoitu ryhmän ulkopuolisten toimesta. Haluan myös tietää ja aionkin kysyä, millä tavalla he itse nimittäisivät omaa suhdettaan musiikkiin ja sen aatteellisuuteen, onko olemassa jotain heitä itseään kuvaavaa termiä tai käsitettä?

2.4 Fani- tai fandomtutkimus kulttuurintutkimuksen erityisenä osana

Erkki Sevänen on käyttänyt artikkelissaan käsitettä ”etnomusikologia”, joka nähdäkseni sopii myös oman tutkimukseni yhdeksi kuvaajaksi. Varmaankin tällä käsitteellä on alun perin tarkoitettu nimenomaan primitiivisten heimojen ja alkuperäiskansojen musiikin tutkimusta ja sitä, millainen asema musiikilla on eri kansallisuuksien parissa (esimerkiksi romanit tai afrikkalaiset heimot), mutta miksei se soveltuisi myös nykyaikana uusheimolaisuuden ja esimerkiksi metallikulttuurin tutkimukseen tai vaikkapa hiphop-genren tutkimukseen. Myös populaarimusiikin eri genreillä on omat normistonsa ja oma kulttuurinsa. Etnomusikologia perehtyy musiikin mahdollisiin

yhteiskunnallisiin sidoksiin ja vielä tarkemmin etnomusikologiassa musiikin rakenteiden tutkimus yhdistää musiikin tarkastelun sosiaalisen ja kulttuurisen toiminnan muotona (Sevänen 1996, 59).

Nykyaikaisesta kulttuurintutkimuksesta on kirjoitettu useampia artikkeleita teoksessa Nyky aika kulttuurintutkimuksessa (2007). Eräässä artikkelissa käsitellään fandom-tutkimuksia, jotka perehtyvät fanikulttuuriin ja faniuteen. Vaikka oma tutkimukseni ei periaatteessa kohdistu mihinkään tiettyyn faniuden kohteeseen, nähdäkseni fanius tai fandom on hyvin samankaltainen kuin alakulttuuri, ja ne ovat toisiinsa yhteydessä. Metallialakulttuuri faniuden kenttänä on sen kaltainen, että fanius ei välttämättä kohdistu vain yhteen tiettyyn bändiin tai henkilöön, vaan esimerkiksi yhteen musiikkigenreen tai esimerkiksi metallimusiikin mentaliteettiin. Käsite ”fani” juontaa juurensa englanninkielisestä sanasta ”fanatic” (=fanaatikko, kiihkoilija) ja edelleen latinan sanasta ”fanaticus” (=temppelepalvelija, omistautunut). Fandomtutkimus sopii oman tutkimuskohteeni taustatutkimukseksi, koska tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu juuri sellaisiin seikkoihin, jotka kiinnostavat myös minua itseäni oman tutkimuskohteeni analysoinnissa. Kuitenkin, tässä yhteydessä on huomautettava faniustutkimuksen näkemyksestä, jonka mukaan faniuteen liittyy myös ei-toivottua käyttäytymistä (kiihkoilua, yliampuvuutta). Metallitapahtumissa on oma koodistonsa, jonka puitteissa muutoin ei-toivottua tai normien vastaista käyttäytymistä on mahdollista toteuttaa (esim. keikoilla tapahtuvat moshpitiit tai wall of deathit. Moshpitillä tarkoitetaan yleisössä tapahtuvaa riehumista, tönimistä tai ringissä juoksemista, joka tapahtuu yleensä biisien nopeimpien osuuksien aikana. Wall of death puolestaan viittaa yleisön muodostamiin ihmismassoihin, jotka usein vokalistin kehotuksesta juoksevat toisiaan kohden ja törmäävät toisiinsa.)

Samat henkilöt voivat toimia eri kentillä. Keikoilla tai festareilla on ”lupa” tuoda omaa faniutta esille esimerkiksi osallistumalla moshpitteihin. Tarkoituksena on ilmentää omaa emotionaalista suhdetta bändiin, mitä se minulle merkitsee ja millaisia tunteita heidän kappaleensa minussa herättävät. Toisaalta, metallitapahtumien ulkopuolella käyttäytyminen on yleensä hillittyä ja omaa suhdetta metallimusiikkiin ilmennetään usein pukeutumisen ja muun tyylin kautta. Fanius voi ilmetä esimerkiksi levyjen keräilyinä, keskusteluna muiden samanhenkisten kanssa eri foorumeilla, metallimusiikin uutisoinnin seuraamisena ja sanalla sanoen omistautumisena omaksi koetulle alakulttuurille. Suomessa on hyvin nähtävillä se, miten metallimusiikin tapahtumissa yhteenkuuluvuutta tuodaan esille; usein samat henkilöt osallistuvat samoihin tapahtumiin, ja on helppo tutustua uusiin ihmisiin koska kaikki ovat tulleet nauttimaan musiikista ja sen antamasta energiasta. Me-henki on hyvin voimakas, ja vaikka välimatkat saattavat olla pitkiäkin, osallistuminen ja muiden samanhenkisten tapaaminen koetaan tärkeäksi. Jotkut saattavat olla pienten paikkakuntien

ainoita metallihenkisiä ihmisiä, ja etenkin silloin tällaiset tapahtumat koetaan tärkeiksi mahdollisuuksiksi, jolloin ei tarvitse olla ainoa laatuaan. Toisaalta tämä kääntää pohdinnan myös siihen, mitä voit tehdä ilman että menetät kasvosi ja uskottavuutesi. Käyttäytyminen tähtää kunnian ja oman arvon muiden silmissä säilyttämiseen. Sitä, miksi näin on, voi vain arvailla mutta varovaisesti voidaan kuvitella ilmiön liittyvän jotenkin metallikulttuurissa vallitsevaan voimakkaaseen maskuliinisuuden normiin. Metallialakulttuuria on joskus moitittu elitistiseksi myös sen omien jäsenien toimesta juuri siksi, että sen sosiaalinen normisto ei hevillä suvaitse sen sellaista käyttäytymistä tai toimintaa, joka saattaisi kyseenalaistaa metallikulttuuriin kuuluvien henkilöiden uskottavuuden ja imagon.

Irma Hirsjärvi ja Urpo Kovala toteavat yhteisessä faniuttaan käsittelevässä artikkelissa seuraavalla tavalla: ”Fanius on populaarikulttuuriin liitetty ilmiö. Korkeakulttuuriin ei liity faniutta, on vain ”asiantuntijuutta” tai ”harrastaneisuutta”. Hillitty käyttäytyminen, neutraalius, kunnioittava asenne ja objektiivisuus ovat yhteiskunnassa arvostettuja ilmiöitä, ja faniudessa arvokkaan ja arvottoman välinen raja näyttääkin määrittyvän erityisesti emootioiden ilmaisun alueelle” (Hirsjärvi & Kovala 2007, 247-248). Omien kokemusteni perusteella voisin todeta seuraavaa: metallialakulttuurissa on löydettävissä nämä kaksi edellä mainittua toiminnan kenttää, populaarikulttuurinen, jossa faniutta ilmennetään sekä korkeakulttuurinen, jossa tuodaan esille omia kiinnostuksen kohteita, musiikillisia mieltymyksiä sekä ajatuksia musiikista oman itsen kannalta.

Samalla tavalla voisi todeta myös metallialakulttuurista: jokainen toimija luo suhteen kohteeseen omista tarpeistaan ja haluistaan käsin, metallimusiikki ja siihen liittyvä kulttuuri merkitsee jokaiselle toimijalle jotain suhteessa hänen persoonaansa. Niin tai näin, sekä fandom että alakulttuuri toimii yhteisöllisyyden luoja. Kirjoittajat ovat pohtineet myös uusheimolaisuutta yhteisöllisyyden muotona, ja he ovat tässä yhteydessä lainanneet sosiologi Michael Maffesolia. Maffesolin mukaan postmoderni yhteiskunta ei merkitsekään individualisoitumisen kiihtymistä äärimilleen, vaan individualistisen modernin on korvannut kollektiivinen ja ritualistinen heimoyhteisöllisyys. Nimityksenä käytetään uusheimolaisuutta, joilla tarkoitetaan tilapäisiä ja intensiivisyydeltään verrattain löyhiä kollektiiveja, jotka ovat toimijoilleen vapaaehtoisia. Toiminnassa ei ole ennalta sovittua normistoa tai selkeästi määriteltyä yhteisöä, vaan verkostot muodostuvat yksilöiden intressien perusteella. Edelleen, Maffesolin näkemys on, että yksilöitä liittyy yhteen jokin voima (tässä tapauksessa musiikki). Teho perustuu nautinnon kokemukseen, ”yhdessä kokemiseen” eli täysin emotionaaliseen tai pikemminkin affektiiviseen kokemukseen. Tällainen nautinnollinen yhdessäolo merkitsee uutta postmodernia tilannetta, jossa yksilöt tavoittelevat nautintoa, hedonismia ja elämyksellisyyttä (Hirsjärvi & Kovala, 257).

Se, miksi koen fanitutkimuksen hyvin omaa tutkimustani tukevaksi taustatutkimukseksi, on sen keskeiset faniutta määrittävät kriteerit. Tällaisia ovat esimerkiksi intensiivisyys, intermediaalisuus, aktiivisuus ja tuottavuus, sosiaalisuus ja uudet yhteisöllisyyden muodot, toimintojen merkitys omalle identiteetille (voimaannuttaminen) ja uskollisuus kohteelle. Kaikki nämä ilmenevät myös metallialakulttuurissa ja sen toimijoissa. Edellä mainittujen piirteiden lisäksi myös sosiaalinen henkilökohtainen näyttäyty erityisellä tavalla faniudessa sekä metallialakulttuurissa. Kuten Hirsjärvi ja Kovala ovat omassa artikkelissaan todenneet, faniudessa suhde kohteeseen on yhtäaikaan sekä sosiaalinen että henkilökohtainen. Erityisen hyvin tämä kiteytyy seuraavassa: ”kukin fani osallistuu fandomiin omista tarpeistaan ja haluistaan käsin” (Hirsjärvi & Kovala 2007, 248-249).

Näkemyksen voisi kiteyttää siten, että metallifania ei voi erottaa omasta alakulttuurista, hän on yksi osa sitä ja samalla alakulttuuri on fanien sekä bändien muodostama joukko ja kuitenkin jotain paljon enemmän. Hirsjärven ja Kovalan mukaan fanit itse pitävät heihin ja fandomiin kohdistuvaa tutkimusta kuivakkana jaaritteluna, joka ei puhuttele heitä (Hirsjärvi & Kovala, 259). Mielestäni kuitenkin johonkin ihmisryhmään kohdistuva tutkimus on ollut onnistunut tai menestyksellinen silloin, jos sen kohderyhmän henkilöt voivat allekirjoittaa tutkimukset keskeiset teesit tai tulokset ja seistä niiden takana. Omaan tutkimukseeni liittyvä suurin huoli ja syy, miksi oikeastaan lähdin tutkimusta tekemään, oli kritiikki yhtenäistävyyttä tai yhdenmukaistamista kohtaan. Suurin sudenkuoppa tulee luultavasti olemaan sama, mistä olen itse kritisoinut Hermosta; tämänkaltaisessa tutkimuksessa on suuri vaara pelkistää liikaa tuloksia ja tuottaa kategorioita, jotka eivät kuitenkaan osoittaudu kestäviksi. Samasta ilmiöstä ovat kirjoittaneet myös Hirsjärvi ja Kovala seuraavasti: On kuitenkin tullut yhä tarpeellisemmaksi täsmentää, mistä fanikulttuureista milloinkin puhutaan, sillä ”fanius” ei suinkaan ole yhtenäinen alue, eri tyypit poikkeavat suuresti toisistaan. Vaikka kokemukset ja elämykset tuntuvatkin olevan jaettavia, on jokaisella fanilla eri iässä eri merkitys omalle faniudelleen, eri tapoja kokea se ja eri tapoja osallistua fandomin aktiviteetteihin” (Hirsjärvi & Kovala 2007, 261). Oikeastaan edellisessä kiteytyy kaikki se, mitä haluan sanoa omalla tutkimuksellani. Ei riitä, että määritellään faniuden eri muotoja vaan on myös nähtävä valtava variaatio yhteisistä intresseistä huolimatta.

2.5 Uskonnon merkitys ja uskonnollinen aspekti satanismin tutkimuksessa

Satanismin uskonnollinen eikä niinkään ideologinen luonne on ollut se asia, jota on haluttu tuoda myös mediassa esille. Tällä on ollut sellaisia vaikutuksia, että satanismia on alettu pitää jokseenkin yhtenäisenä kenttänä ja etenkin laveylainen satanismi on saanut suhteellisen paljon palstatilaa. Kuitenkin, tavoista joilla jotain uskontoa tuodaan esille tai kuinka se esitellään sellaisille henkilöille, jotka eivät sitä tunne tai jotka lähtökohtaisesti suhtautuvat siihen negatiivisesti, on ensisijaisen tärkeää

harkita niiden mahdollisia seurauksia yleisen mielipiteen muodostumisen kannalta. Nojaudun tässä kohtaa edelleen Tairan näkemyksiin deprivatiosaation teesistä sekä käsityksestä fundamentalismista. Deprivatisaatiolla tarkoitetaan sellaista modernisaation aiheuttamaa rakenteellista eriytymistä, joka erottaa toisistaan esimerkiksi uskonnon tieteestä, taloudesta ja politiikasta. Tämän vuoksi myös uskonnon sosiaaliset vaikutukset heikkenevät, uskonto ei toimikaan enää sosiaalisen ”liiman” tavoin. Kuitenkaan uskonto ei ole oma kuppikuntainen yhteisö, vaan yhdistyy julkiseen ”sfääriin”, kun Tairan termi kuuluu. Toisin sanoen, uskonnosta tai etiikasta tulee osa yleistä sosiaalista normistoa tai käsitystä hyvästä elämästä ilman esimerkiksi tiettyjä säädöksi (kuten vaikkapa 10 käskyä tai Koraani).

Satanismista puhuttaessa ei oikeastaan pitäisi puhua uskonnosta, ellei viitata erityisesti ja nimenomaan laveylaiseen satanismiin. Hermosen määritelmän mukaan metallisatanismiin kuuluu lähinnä eräänlainen löyhä aatteellisuus ja ideologia, johon yllä kuuluu tietty uskonnollinen aspekti. Metallisatanismin piirissä ihannoidaan usein vanhoja pakanauskontoja, omia mytologisia perinteitä ja kritisoidaan sellaisia valtauskoja, jotka ovat esimerkiksi väkivalloin kääntäneet aikoinaan pakanoita. Satanismi on tässä mielessä käsitys ihmisen omasta luonnosta, hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä sekä ihmisyydestä ja uskosta. Oikeastaan voisi pikemminkin puhua spirituaalisuudesta tai hengellisyydestä kulttuurisena ilmiönä, ja uusia näkökulmia uskontoon ja uskonnollisuuteen on pohtinut Teemu Taira omassa artikkelissaan Uskonto nykykulttuurissa: avainsanoja ja näkökulmia (Taira 2007, 270). Taira on todennut esimerkiksi seuraavasti: uskonnollisuus ei vaadi sitoutumista uskonnollisiin instituutioihin, vaan se näkyy erityisestä ihmisten kiinnostuneisuutena sellaisiin uskonnollisuuden muotoihin, jossa jumalan, ihmisen ja luonnon välissä ei ole samanlaista juopaa kuin perinteisissä uskonnollisuuden muodoissa. Omassa tutkimuksessani tämä ajatus koskee esimerkiksi sitä, että vanhoista pakanauskoista on otettu vaikutteita esimerkiksi omaan luontosuhteeseen, ja omaa kotiseutua, maata ja sen koskematonta luontoa saatetaan arvostaa aivan erityisen paljon ja omaa kansallisuutta ja juuri halutaan tuoda esille.

Tairan mukaan uskonto tai uskonnollisuus ilmenee nykyään implisiittisesti; uskonnollisuutta voidaan liittää hyvinkin vaihteleviin tai erilaisiin kohteisiin kuten esimerkiksi jalkapalloon. Musiikki ei ole siis kovinkaan ihmeellinen uskonnollisuuden tai uskonnon konteksti. Edelleen, Taira jatkaa urheilun uskontoluonteesta ja liittää siihen muun muassa sankarimyyttejä, hyvän ja pahan taisteluita, sitoutumisen ja rituaaliset kokoontumiset. Kaikki edellä mainitut tulevat esiin myös metallimusiikissa, sankarit saattavat olla vanhojen mytologioiden jumalia tai esimerkiksi joitain keskeisiä bändien keulahahmoja, rituaalisilla kokoontumisilla tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi festareita ja siellä tapahtuvia toimintoja ja hyvä-paha-asetelmia viljellään koko ajan esimerkiksi kappalelyriikoissa. Tairaa mukailten: ”Uskonnollisuus paikantuu sen perusteella, minkä

ihmiset sanoissaan ja teoissaan osoittavat olevan heidän elämässään keskeistä. Näin ajateltuna uskonto ei voi kadota, mutta ihmisille keskeisten merkitys- ja affektirakenteiden voidaan ajatella siirtyvän uskonnollisten instituutioiden yhteydestä muihin konteksteihin” (Taira 2007, 272). Tämän perusteella metallimusiikin voitaisiin katsoa edustavan myös hengellistä kokemusta, johon projisoidaan omaa itseä, omia kokemuksia ja johon liitetään itselle tärkeitä arvoja ja merkityksiä, joiden varaan myös rakennetaan osittain omaa identiteettiä. Nähdäkseni on myös mahdollista, että nimenomaan tunteiden luvallinen osoittaminen on myös yksi syy siihen, miksi metallimusiikki on monelle tärkeä osa omaa itseä. Affekti- tai emotionaalinen aspekti palvelee eräänlaisena sallittuna kenttänä tunteiden osoittamiselle. Tällä en viittaa pelkästään esimerkiksi itkuun, vaan myös voimaantumisen tunteisiin ja riehakkuuteen.

Ennen kaikkea kysymyksessä on uskonnon käsitteellistäminen ja määrittelemineen uudella tavalla. Enää ei välttämättä riitä kriteereiksi vaikkapa pyhien tekstien tai kirjojen vaatimus (tällä perusteella esimerkiksi wiccalaisuutta ei ole hyväksytty Suomessa viralliseksi uskonnoksi), vaan ehkäpä olisi syytä pohtia uskonnon tai hengellisyyden merkitystä toimijoille itselleen. Ihmisen oma valinta sekä mahdollisuus itse määrittää omia näkemyksiään on kuitenkin ensisijainen, ei muiden mahdollisuus kategorisointiin. Taira on itse tässä kohdin pyrkinyt selittämään monimuotoisuutta tai uskonnollisuuden muutosta sosiologian klassikon, Zygmunt Baumanin notkean modernin käsitteen sekä Anthony Giddensin detraditionalisaation avulla. Siis: nykykulttuurin uskonnollisuutta kuvattaessa notkea viittaa paitsi uskonnollisuuden muutokseen, niin myös uskonnon käsitteen uusiin merkityksiin ja sen jatkuvaan muutokseen. Uskonnon käsitteen monimutkaistumisella ja muutoksella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että se mitä nimitetään uskonnoksi, muistuttaa meille itsellemme jollain tavoin uskonnon prototyyppiä eli mahdollisesti sillä on jokin palvelun kohde tai keskeinen teesi. Edelleen, detraditionalisaatio viittaa perinteiden voiman heikkenemiseen, niiden kriittiseen tarkasteluun ja niiden mahdolliseen sekularisoitumiseen (esimerkiksi joulun viettäminen perheen juhvana kristillisen joulun sijaan). Notkeasta uskonnosta tai notkeasta uskonnollisuudesta Taira on itse antanut esimerkkinä henkilön, jolla ei ole henkilökohtaista suhdetta Jumalaan mutta joka haluaa viettää rauhoittavan hetken luostarissa. Tällaista hengellisyyttä emme välttämättä miellä ”oikeaksi” tai ortodoksiseksi uskonnoksi, mutta se on hyvä esimerkki siitä, mitä hengellisyys tai uskonnollisuus voi olla tänä päivänä (Taira s. 275-283)

Edellä kuvailun ilmiön vuoksi uskonnot yhä harvemmin saavat mediahuomiota, mutta silloin kun uskonnoista kirjoitetaan, kyseessä on yhä useammin jokin poikkeuksellinen tai äärimmäinen uskonnollinen liike tai esimerkiksi skandaalit (katolisen kirkon hyväksikäyttökriisit). Taira on itse kritisoinut tätä tapaa tarkastella pieniä uskonlahkoja tai muutoin poikkeavia uskonnollisia näkemyksiä;

ne eivät ole koko totuus ja Tairan mukaan esimerkiksi terrorismin uhkaa korostetaan liikaa etenkin islamista puhuttaessa. Suurinta huomiota ja ehkä pelkoa herättävät uskonnon kannattajien täysi omistautuminen ajatuksilleen; argumentaatio tai demokratia tulisi olla alisteinen uskonnon omille teeseille ja näin joudutaan ojasta allikkoon (Taira 2007, 275).

3. Laadullisen tutkimuksen luonne

Tässä luvussa avaan paremmin sitä, miten olen omaa laadullista aineistoani analysoinut, ja millä perusteilla olen päättänyt tekemään aineistoni suhteen tiettyjä ratkaisuja kuten valitsemaan jonkin tietyn tarkastelunäkökulman.

3.1 Aineistoista ja laadullisen aineiston erityispiirteistä

Analyysin apuna olen käyttänyt teosta Haastattelun analyysi (toim. Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen, 2010). Oma tutkimukseni ulottuu myös etnografian kentälle, ja mielestäni tutkimuskysymysten kannalta on perusteltua pitää mielessä myös etnografinen aspekti, kun tutkimuksen kohteena on jonkin tietyn kulttuurisen ryhmittymän tai kulttuurien muodon tutkiminen. Etnografiaan ovat artikkeleissaan perehtyneet Anna Rastas sekä Laura Huttunen. Lisäksi tukeudun myös haastattelun analyysin peruseriaatteisiin, tarkemmin niistä artikkelissaan kirjoittavat Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen.

Heti ensimmäisessä artikkelissa kirjoittajat toteavat tutkijan kamppailevan jatkuvasti epävarmuuden kanssa tutkimusta tehdessään. Epävarmuutta liittyy paitsi siihen vaiheeseen, kun tutkimusta aletaan tekemään niin myös siihen vaiheeseen, kun haastattelut on saatu takaisin ja aineistoa pitäisi alkaa tulkitsemaan ja analysoidaan. Pystyn samaistumaan ainakin kysymyksiin ”onko aineistoni tarpeeksi hyvää?” tai ”tällaistaiko siitä nyt tulikin?”. Tutkijalle ei kuitenkaan jää oikeastaan muuta vaihtoehtoa, kuin alkaa työstää aikaansaattua aineistoa ja esittää sille sellaisia kysymyksiä, jotka tuottaisivat mahdollisimman kuvaavia ja kattavia tuloksia. Artikkelit esittää hyvän näkökulman siihen, miksi aineiston kanssa työskentely ja koko prosessi voi herättää suurta epävarmuutta; loppujen lopuksi yleensä haastattelussa tehdyt kysymykset ovat jotain aivan muuta kuin lopulliset tutkimuskysymykset. Tämän mielessä pitäminen on helpottanut omaa työskentelyäni.

Aineisto sinällään ei anna valmiita vastauksia tutkimuskysymyksiin, vaan tutkijan on osattava etsiä aineistosta sellaista tietoa, joka on tutkimuksen kannalta oleellista ja vastaa keskeisiin tutkimuskysymyksiin. Paitsi itse aineisto, niin myös aineiston keräämisvaiheessa saadut uudet näkökulmat ja oivallukset ovat osa aineistoa. Kirjoittajat ovat osoittaneet myös hyvän näkökulman liittyen siihen, miten suhtautua aineistoon silloin, kun aineistosta saatu tieto ei ole sellaista, kuin mitä tutkija on mahdollisesti ennalta olettanut. Tällaisesta ilmiöstä on tässä yhteydessä käytetty termiä ”analyttiset silmälasit”, jotka tutkijan tulisi ottaa pois, ettei aineisto tule tulkituksi ainoastaan yhdellä tavalla tai ettei aineistosta haeta vain tiettyjä asioita jonkin ennako-oletuksen perusteella (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 14).

Aineiston rajausta on tutkimuksen kannalta jossain määrin välttämätön, mutta samalla myös hieman ongelmallinen seikka. Mitä rajausta jättää tutkimuksen ulkopuolelle, ja millaisia asioita se puolestaan tuo esiin? Millä tavoin tutkija perustelee rajaustaan eli mistä syistä hän jättää tiettyjä asioita analyysin ulkopuolelle? Omassa tutkimuksessani analyysin ulkopuolelle jää esimerkiksi ulkoisen habituksen merkitys vastaajille. Metallimusiikin kuuntelijoiden keskuudessa on vallalla tiettyjä ulkoiseen habitukseen liittyviä ihanteita, jotka ovat yhteisön itsensä luomia. Vaikka tyyli ja oman itsensä esittäminen tietynlaisena onkin suuri osa ihmisen identiteettiä, nähdäkseni oma tutkimuskohteeni on sellainen, johon tämä metallimusiikin genreen liittyvä aspekti ei liity niin olennaisesti. Omassa tutkimuskohteessani on kysymys enemmänkin metallimusiikista ja omasta ideologiasta kokemuksena, ei niinkään ilmaisukeinona.

Aineiston laatua voi tarkastella validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Näiden tarkasteluun puolestaan tarvitaan kysymyksiä kuten: ”Onko aineistoni pätevä, tutkiiko se sitä, mitä on tarkoituskin tutkia?” sekä ”Onko aineistoni luotettava, onko se kerätty sellaisella tavalla, että hyvä tieteellinen käytäntö on ollut koko ajan prosessissa läsnä?” Artikkelin mukaan laadullisen analyysin validiteettia ja reliabiliteettia arvioidaan siltä kannalta, millaisia ratkaisuja tutkija on tehnyt prosessin aikana. Eli esimerkiksi, millä tavalla jotain on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle ja mistä syistä, millaisia taustateorioita on käytetty, onko tutkimus noudattanut eettisiä käytäntöjä ja niin edelleen. Laadullisen tutkimuksen eettisesti ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattava prosessi tuottaa sellaisia tuloksia, jotka ovat sekä yleistettäviä että läpinäkyviä siinä mielessä, että voidaan puhua ilmiötä mahdollisen logiikka. Eli, vaikka tuloksia ei voida samalla tavalla yleistää kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa jotta voitaisiin osoittaa löydetyn ilmiön toteutuvan myös suuremmassa joukossa, voidaan tulosten perusteella osoittaa, että tietyissä olosuhteissa tai kulttuurissa voi olettaa joitain tapoja hahmottaa maailmaa tai kategorisoida muita ihmisiä, uskontoja, elintapoja ja vastaavia. Tähän liittyen voi olla myös tarpeen pohtia, koskevatko nämä tavat hahmottaa todellisuutta esimerkiksi vaikkapa jotain tiettyä ihmisryhmittymää tai vaikkapa kansanosaa (Ruusuvaara, Nikander & Hyvärinen 2010, 28). Seuraava lainaus on suoraan artikkelista; ”Haastateltavien tapa puhua tai kuvata jotakin aihetta tai tapahtumaa suhteutuu aina siihen, mikä kulttuurin jäsenenä toimimiselle on ”normaalia” eli odotuksenmukaista.” Mielestäni vaikka edellisen lauseen sisältö on kyllä tiedostettu ja tutkijoiden eräs perustavimmista tutkimuksenteon lähtökohdista, on tämä seikka syytä kirjoittaa myös auki, ikään kuin muistutuksena sekä tutkijalle että lukijalle millaista oletusta vasten haastateltavien vastauksia tulkitaan. Oman tutkimukseni kohdalla haastateltavieni vastaukset asettuvat vasten ”normaalia” tapaa hahmottaa ja kategorisoida todellisuutta, maailmaa ja muita ihmisiä sekä asennoitumista valtakulttuuriin.

Kirjoittajat ovat todenneet artikkelissaan seuraavasti: ”Puhdas aineistolähtöisyys on kuitenkin käytännössä mahdotonta.” Tällä on tarkoitettu sitä, että vääjäämättä analyysissä on mukana erilaisia teorioita ja käsitteitä, ja jo tässä vaiheessa tehdään valintoja siitä, millaista tulkintaa aineistosta on tehty. Aineisto ilman tulkintaa tai viitekehystä on kuitenkin vain faktaa, ja toisaalta taas mielekästä tulkintaa on mahdotonta tehdä ilman aineistoa. Analyysissani aion keskittyä ensisijaisesti yksityiskohtiin menevän otteen sijasta suurempia kokonaisuuksia hahmottavaan katsantotapaan. Aihe on kuitenkin niin suuri ja koskettaa useita osa-alueita, että mielestäni tarkoitusta palvelee parhaiten kokonaiskuvan mahdollisimman kattava mutta kuitenkin erot ja yhtäläisyydet huomioonottava analyysi. Artikkelissa on esitelty karkeahkosta yleiskuvauksesta lähtevä analyysin tapa, joka voisi toimia käytännössä myös oman aineistoni analyysissä. Tällainen metodi etenee vaiheittain seuraavasti; 1. kokonaiskuvan muodostaminen jaottelemalla aineisto 2. aineistosta tehtyjen kiinnostavien löydösten tarkempaa tarkastelua 3. yksittäisten poikkeustapausten tai yksityiskohtien tarkastelua. Omassa tutkimuksessani tällainen tapa toteutuisi esimerkiksi siten, että aluksi etsin aineistosta sellaisia teemoja jotka nousevat eniten esiin jonka jälkeen erittelisin yhtäläisyyksiä ja eroja, ja viimeiseksi toisin esille sellaisia asioita, jotka poikkeavat suuresti muista vastauksista tai jotka ovat jollain tavalla erityisiä. Tällaisen lähestymistavan parhaita puolia on sekä yleinen katsaus aineistoon ja toisaalta yksityiskohdat huomioon ottava analyysi. Liian yleinen katsaus jättäisi analyysin latteaksi, ja liikaa yksityiskohtia painottava analyysi olisi raskasta lukea ja vaikeuttaisi kokonaiskuvan hahmottamista. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 23). Saamieni tulosten perusteella aiheesta tehty uutisointi ja median luoma kuva poikkesi suuresti siitä näkemyksestä, joka vastaajilla itsellään oli saatananpalvonnasta.

Etnografiseen metodologiaan ja tutkimusotteeseen on tarkemmin perehtynyt Laura Huttunen artikkelissaan Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Huttunen toteaa, että etnografisen tutkimuksen keskiössä on kentän käsite. Kuitenkaan kenttää ei ole pakko rajata vain joksikin fyysiseksi tai konkreettiseksi tilaksi, vaan esimerkiksi sosiaalisten suhteiden muodostamaksi tilaksi tai vaikkapa normien määrittelemäksi tilaksi, jossa erilaiset yksilöt joko sopeutuvat tai eivät sopeudu normien asettamiin vaatimuksiin. Oman tutkimukseni kohdalla tutkimusta tehdään jälkimmäisellä kentällä, millaisena haastateltavien vastaukset näyttäytyvät valtakulttuurin normien asettamalla kentällä? Millaista kamppailua käydään erilaisten maailmankuvien ja ideologioiden törmätessä? Kirjoittaja on itse lainannut artikkelissaan antropologi Clifford Geertzin näkemystä siitä, etnografisessa tutkimuksessa pyritään tiheään kuvaukseen, eli tutkittavan ilmiön monipuoliseen ja sävykkääseen tarkasteluun. Omassa tutkimuksessani käytän varsinaisten haastattelujen lisäksi metallimusiikkiin ja etenkin black metalliin perehtynyttä kirjallisuutta, dokumentteja sekä Internetin

tarjoamaa tietä erilaisista satanistisista suuntauksista. Edelleen, artikkelissa kirjoittaja toteaa, että haastatteluaineistojen etnografinen analyysi on ennen kaikkea kontekstoimista eli sitomista muuhun aineistoon. Millainen oma haastatteluaineistoni on suhteessa edellä mainittuihin kirjallisuuteen ja populaarikulttuurisiin julkaisuihin? Parhaimmassa tapauksessa oma aineistoni on todella edustava näyte tästä alakulttuurista, ja heijastelee muita sen piirissä koottuja aineistoja ja päinvastoin (Huttunen 2010, 39-45).

Anna Rastas on jatkanut etnografian parissa omassa artikkelissaan, ja kirjoittaa: ”Etnografinen tutkimusperinne voidaan ajatella erityiseksi tiedon tuottamisen tavaksi, jonka perusajatus on tiedon rakentuminen osallistumisen, erilaisten aineistojen hyödyntämisen sekä aineistojen ja teorian vuoropuhelun kautta. Se ei siis ole vain kenttätöön merkitystä painottava metodi, vaan metodologinen lähtökohta, jossa uuden tiedon syntyminen edellytyksenä pidetään paitsi tutkija ja tutkittavien välistä, myös tutkijan monista erilaisista aineistoista tekemisen tulkintojen ja aiempien teoriakeskustelujen välistä dialogia.” (Rastas 2010, 65). Edelleen, toivon oman aineistoni paitsi olevan sellainen, että pystyn heijastelemaan sen antamaa tietoa ja tuloksia myös muihin lähteisiin, niin myös sen tuovan jotain uutta alakulttuurissa vallitsevaan keskusteluun ja antavan näkökulmaisuuutta nimenomaan alakulttuurin piirissä toimivien henkilöiden puolesta.

Teen itse jo toista kertaa laadullista tutkimusta ja olen päätenyt tutkimuksissani laadulliseen metodiin nimenomaan siksi, että se palvelee tutkimuskohteideni monimuotoisuutta paljon paremmin kuin kvantitatiivinen tutkimus. Jonkin verran olen käyttänyt tilastotietoa esimerkiksi kandidaatin työssäni, mutta ne ovat armottomat yksipuolisia kuvauksia ilmiöstä, joka pitää sisällään niin monia näkemyksiä ja näkökulmia, erilaisia ihmisiä ja erilaisia tarinoita elämästä. En missään nimessä halua alkaa ”pilkkomaan” tutkimuskohdettani pieniin osasiin, sillä ihmistieteissä kokonaisuudet ovat kyllä osiensa summia, mutta ne pienemmät osat tulevat mielekkäiksi vasta kokonaisuutena, joka on paljon enemmän kuin vain osien 100% summa. Voisi ennemminkin puhua $1 + n$, lausekkeesta, jossa n edustaa tuota osien ja kokonaisuuden muodostamaa kenttää. Siispä, kuten Pertti Alasuutari on todennut metodioppaassaan *Laadullinen tutkimus* (Alasuutari 1994, 29); ”Silloinkaan, kun aineisto koostuu erillisistä tutkimusyksiköistä, vaikkapa yksilöistä yksilöhaastatteluissa, argumentaatiota ei voi rakentaa yksilöiden eroihin eri ”muuttujien” suhteen, ja näiden erojen tilastollisiin yhteyksiin muihin muuttujiin. ”Näin ollen en yritäkään etsiä eroja haastatteluista, vaan sen sijaan kysyä, millaisia merkityksiä haastatteluissa annetaan ideologialle, musiikille ja viiteryhmälle sekä miten nämä näkemykset suhtautuvat Merja Hermosen esittämään metallisatanismi-nimitykseen. Kyse on siis ennen kaikkea henkilökohtaisesta kokemuksesta omasta toimijuudesta. Alasuutarin mukaan laadullinen analyysi koostuu kahdesta osatekijästä; havaintojen pelkistämisestä sekä arvoituksen

ratkaisemisesta ja nämäkin kaksi tutkimuksellista osaa liittyvät koko ajan toisiinsa. Havaintojen pelkistämässä olennaista on teoreettisen viitekehyksen ja näkökulman jatkuva tiedostaminen ja niiden läsnäolo koko tutkimusprosessin ajan. Kaikkea mahdollista ei voi eikä kannata ottaa huomioon, vaan nimenomaan oman tutkimuskysymyksen ja teorian kannalta relevantit havainnot otetaan analyysin kohteeksi. Edelleen, Alasuutaria lainatakseni todettakoon; ” Tämänkaltaisessa havaintojen yhdistämisessä lähtökohtana on siis ajatus siitä, että aineistossa ajatellaan olevan esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä” (Alasuutari 1994, 31). Omassa tutkimuksessani yritän siis suhteuttaa haastatteluista saamiani näkemyksiä ja kertomuksia siihen rakenteelliseen malliin, mitä jo tiedän kyseisestä viiteryhmästä ja toisaalta taas Merja Hermosen käsitteeseen. Se, että ilmiöstä pyrkii etsimään yhteneväisyyksiä tai muodostamaan ajatuksellisia malleja tai käytäntöjä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että mahdollisuutta vaihtelulle ei tulisi jättää. Pikemminkin siten, että mahdolliset vaihtelut tuovat esiin juuri sen, mikä on yhteistä kaikille ihmistieteellisille tutkimuksille; tulkinta ei millään pysty kattamaan kaikkia mahdollisia näkemyksiä eikä tätä ole edes syytä tavoitella. Tavoitteena on kuvaus jostakin ilmiöstä tai kulttuurista, joka ihmisten eroavaisuuksista huolimatta yhdistää heitä jollakin tavalla. Minun tehtäväkseni jää kaivaa esiin tuo tai ne yhdistävät tekijät, joiden merkitys kasvaa eroavaisuuksia tai erottavia tekijöitä suuremmaksi. Analyysin kannalta merkittävänä näyttäytyvät ne tulokset, jotka ovat ristiriitaisia mahdollisen hypoteesini kanssa. Mikäli saan haastatteluista jotain todella poikkeavia vastauksia, en voi kuitenkaan manipuloida vastauksia mitenkään vaan ainoaksi vaihtoehdokseni jää tuolloin pohtia, mistä syystä ja millaista taustaa vasten vastaukset ja tulokset on saatu ja miten ne suhtautuvat omaan näkemykseeni ja muihin tuloksiin.

Alasuutari on todennut seuraavasti: ”Erot eri ihmisten tai havaintoyksiköiden välillä ovat siis tärkeitä laadullisessa analyysissä. Ne antavat usein, aivan kuten kvantitatiivisessa analyysissä, johtolankoja siitä, mistä jokin asia johtuu tai mikä tekee sen ymmärrettäväksi” (Alasuutari 1994, 34). On selvää, että jonkinlaista luokittelua tai tyypittelyä tarvitaan myös laadullisessa analyysissä, sen sijaan ei tule latistaa laadullisin menetelmin tehtyjä havaintoja siten, että vastausten kirjo upotetaan yhdeksi massaksi, vaan vaihtelevuus tulee todella ottaa vakavasti ja todenmukaisena ilmiön kuvaajana. Tärkeää on se, että samasta asiasta saadaan tarpeeksi monta näkemystä, olivat ne sitten keskenään samankaltaisia tai täysin vastakkaisia. Tyypillinen tapa ammentaa informaatiota laadullisesta aineistosta on esimerkiksi tyypittely tai teemoittelu, jota olen itse käyttänyt aineistoni analyysissä. Samoin olen käyttänyt metodinani vertailua (haastattelijan keskinäistä vertailua sekä vertailua oman aineistoni sekä Hermosen tekstin välillä). Alasuutari esittää tärkeän huomion laadullisen analyysin prosessista ja siitä, millaisia sisältöä laadullisessa analyysissä tuotetaan: ”Havaintojen yhdistäminen yhteisiä piirteitä etsimällä ei kuitenkaan tarkoita, että laadulliseen analyysiin kuuluvan pelkistämisen

tavoitteena olisi määritellä tyyppitapauksia tai keskivertoyksilöitä. (...) Laadullisessa analyysissä sen sijaan yksikin poikkeus kumoaa säännön, osoittaa, että asiaa pitää miettiä uudelleen” (Alasuutari 1999, 42). Edellinen toteutui myös omassa tutkimuksessani, kaikkien haastateltavien kesken ei ilmennyt samansuuntaisia tai samoja näkemyksiä esimerkiksi black metallin ja satanismiin integraatiosta.

Alasuutari liittyy kulttuurintutkimuksen tekemiseen myös merkityksen ja erilaisten merkitysrakenteiden roolin osana kulttuurintutkimusta. Hänen mukaansa merkityksen käsite liittyy erityisesti symboliikkaan, jota ilmenee eri kulttuuristen ryhmien toiminnoissa ja objekteissa. Symboleilla ilmaistaan ja osoitetaan omia näkemyksiä maailmasta ja elämäkatsomusta (Alasuutari 1999, 59). Omassa tutkimuksessani olen pohtinut muun muassa sitä, mitä halutaan ilmaista tai sanoa esimerkiksi vaatetuksessa ja ulkoisessa olemuksessa käytettävillä symboleilla, kuten väreillä tai aivan konkreettisilla symbolisilla merkeillä. Myös esimerkiksi musiikki voisi tässä yhteydessä olla eräänlainen symboli, sillä usein myös musiikilla ja omilla musiikillisilla mieltymyksillä halutaan osoittaa tai ilmaista jotain. Usein nämä kulttuuriin liittyvät symboliset erityispiirteet ilmentävät jotain, mikä poikkeaa jollain tavalla totutusta tai normien mukaisesta ajattelutavasta tai tavasta hahmottaa maailmaa ja muita ihmisiä. Alasuutari on todennut seuraavaa: ”Huomion kiinnittäminen jonkin toiminnon tai objektin erityiseen symboliikkaan johtaa tutkimaan rutiininomaisesta arkielämästä poikkeavia, usein moraalisesti ladattuja ja kiistanalaisia asioita. Normaaliin arkeen ei tunnu liittyvän mitään symbolisesti kiinnostavaa” (Alasuutari 1999, 59).

Kvalitatiivisen aineiston analyysi poikkeaa suuresti kvantitatiivisen aineiston analyysistä. Parhaimmillaan nämä kaksi voivat esiintyä ja tukea toisiaan samassa tutkimuksessa, mutta itse olen valinnut tutkimustavakseni ainoastaan laadullisen analyysin. Suurin syy tähän on se, että melko pienen aineiston kohdalla on mahdollista ja omassa tutkimuksessani myös halusin paneutua myös tarkempaan yksityiskohtiin, ja ikään kuin hermeneuttisesti koko ajan syventää haastatteluista saatua informaatiota. Lähtökohtaisesti oma aineistoni oli jo hyvin hermeneuttista, vastaajat olivat jo itse syventäneet myös omia näkemyksiään pohdiskelemalla vastauksissaan omia näkemyksiään suhteessa yleiseen käsitykseensä metallialakulttuurista. Hankalampaa oli pitäytyä tutkimuskysymysten asettamissa rajauksissa, sillä aineistosta olisi saanut vielä enemmän irti. Kuten myös Alasuutari on todennut: ”Olipa havaintoaineiston dokumentointi miten suuripiirteisistä tai yksityiskohtaista tahansa, olennaista on että aineisto on edelleen rikkaudeltaan lähes ehtymätön verrattuna siihen, missä määrin sitä lopulta hyödynnetään. En nyt tarkoita, että kvalitatiivinen aineisto jäisi aina vajaakäyttöisesksi. Sekin on varmasti totta, mutta olennaisempaa on huomata kvalitatiivisen aineiston erikoislaatu verrattaessa sitä tilastoaineistoon” (Alasuutari 1999, 86). Huolimatta siitä, että oma aineistoni ei ole

havaintoaineistoa vaan kirjallista, informanttien itsensä tuottamaa, sama ilmiö koskee myös omaa aineistoani. Esimerkiksi elämäkatsomuksellisia näkökulmia olisi voinut käsitellä laajemminkin esimerkiksi pakanismin osalta. Kuitenkin, tutkimuksen tarkoituksena oli perehtymiä nimenomaan satanismin oletettuun integraatioon black metallissa, joten tällaiset huomiot jäivät nyt lähinnä pintapuolisiksi.

Alasuutari käyttää laadullisen aineiston analyysin vaiheista kuvausta ”arvoituksen ratkaiseminen”, jolla hän viittaa laadullisen tutkimuksen analyysin toiseen vaiheeseen, jota voisi myös kutsua tulkinnaksi. Käytännössä kyse on johtolankojen ja muiden aineistosta nousevien vihjeiden pohjalta tehtyä merkitystulkintaa tutkittavasta ilmiöstä. Arvoituksen ratkaisemisen prosessi usein myös tuo tutkittavan ilmiön tai tutkimuskysymykset uudelleen tarkastelun alle ja herättää mahdollisesti uusia kysymyksiä tai näkökulmia ilmiöstä; myös omassa tutkimuksessani kävi näin, mitä syvemmälle pääsin aineistooni niin sitä enemmän aloin pohtia omien tutkimuskysymysten riittävyttä suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Edelleen, Alasuutari pohtii arvoituksen ratkaisemista osana etnografiaa, joka tulee hyvin lähelle omaa tutkimustani ja toteaa: ”Haastateltavina heitä (kulttuurin x edustajia) ei tarkastella samanlaisina ”tasalaatuisina” yksilöinä, vaan erilaisia puhujan asemia edustavina informantteina, jotka valottavat tutkittavaa kokonaisuutta eri puolilta (...) Arvoituksen ratkaisemisessa käytettävä aineisto on hyvin monipuolista (Alasuutari 1999, 44-49). Samalla tavoin omat tutkittavani edustavat vaikkakin jossain määrin yhtenäistä alakulttuuria, niin myös jokainen oman henkilökohtaisen maailmankatsomuksensa näkökulmasta todellisuutta hahmottavina yksilöinä joilla on erilaiset henkilöhistoriat ja erilaiset suhteet ja kontekstit kyseisessä alakulttuurissa.

Tutkimukseni kohde on myös sen kaltainen, että oli mielekästä valita tutkimustavaksi laadullinen tutkimus. Nähdäkseni saan parhaiten aiheesta irti siten, että annan tutkimuskohdetta jo pidemmän aikaa tarkastelleiden kertoa omia näkemyksiään ilmiöstä. Tutkimuksen edetessä on välillä ollut hieman epäselvää, kumpi on tullut ensin; tutkimusta määrittävät teoreettiset viitekehykset vai aineisto, jonka puitteissa täytyy valita, miten aineistoa lähdetään purkamaan ja tulkitsemaan. Alasuutaria lainaten: ”Teoreettinen viitekehys määrää sen, millainen aineisto kannattaa kerätä ja millaista menetelmää sen analyysissä käyttää. Tai päinvastoin aineiston luonne asettaa rajat sille, millainen tutkimuksen teoreettinen viitekehys voi olla ja millaisia metodeja voi käyttää. Teoreettisen viitekehysten ja sen kanssa sopusoinnussa olevan metodin valitseminen on siis tärkeä, kauaskantoinen ratkaisu. Erityisen ongelmalliseksi tämän ratkaisun tekee laadullisessa tutkimuksessa se, että sille on luonteenomaista käänellä ja katsella ilmiötä monelta kantilta, problematisoida jokaista itsestään selvää näkökulmaa (...) Juuri tästä syystä on laadulliselle tutkimukselle luonteenomaista kerätä aineistoa, joka tekee mahdollisimman monenlaiset tarkastelut mahdollisiksi.”

(Alasuutari 1999, 83-84) Kun tarkastelin omaa aineistoani, totesin, että sitä olisi voinut tarkastella useista eri näkökulmista, esimerkiksi tarkastelemalla pelkästään niitä kuvauksia, joita haastateltavat antoivat omista elämänkatsomuksistaan. Tässä mielessä siis voinen pitää aineistoani sopivaksi laadulliseen tutkimukseen. Alasuutari jatkaa laadullisen aineiston kuvailua, ja toteaa sen olevan ilmaisukyvyltään rikasta, monitasoista ja kompleksista. Hän myös vertaa laadullisiin menetelmin tutkittavaa aineistoa palaseksi maailmasta siinä mielessä, että se on näyte tutkimuksen kohteena olevasta kielestä ja kulttuurista. Aineisto määrittelee sen, mitä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä voidaan oikeastaan päätellä, tai millaisia vastauksia tutkija saa asettamiinsa kysymyksiin.

Laadullisen aineiston analyysin eräs vaihe on myös näkökulman valinta. Oikeastaan on parempi käyttää ”valitsemisen” sijasta jotain muuta käsitettä, sillä jälleen kerran riippuu hyvin paljon aineistosta, millaista näkökulmaa sen tulkitsemiseen voidaan soveltaa. Haastatteluja lähestytään usein faktanäkökulmasta, toisin sanoen niiden ajatellaan kuvaavan jotain ilmiötä sellaisena, kuin se todellisuudessa on. Faktanäkökulmasta tehdään ero jostain ilmiöstä esitettyjen väitteiden sekä todellisen ilmiön välillä. Haastatteluaineiston ollessa tutkimuksen kohteena on syytä myös pohtia saadun informaation todenmukaisuutta sekä haastateltavan rehellisyyttä. Faktanäkökulma noudattelee arkista näkemystä todellisuudesta ja totuudesta ja on kiinnostunut tutkittavien todellisista mielipiteistä ja näkemyksistä todellisuudesta (Alasuutari 1999, 90-94).

Toinen tapa analysoida laadullista tutkimusta on tarkastella aineistoa näytenäkökulmasta, jolloin aineistoa ei pidetä kuvauksena todellisuudesta vaan osana tutkittavaa todellisuutta.

Näytenäkökulmasta tarkasteluna ei ole kiinnostavaa, ovatko tutkittavien väittämät todenmukaisia, vaan enemmänkin se, *miten* he kuvaavat todellisuutta. Näin tehdään ja tutkitaan esimerkiksi kulttuurisia jäsenyyksiä.

Omassa tutkimuksessani olen suhtautunut haastateltavieni antamiin vastauksiin todenmukaisina kuvauksina. Haastatteluissani olen noudattanut typologisoinnin periaatteita, jossa olen esittänyt samat kysymykset haastateltavilleni, ja vastauksista nostanut esiin niitä yhteneväisyyksiä tai eroja, jotka antavat kuvaa tutkimuksen kohteena olevasta ihmisryhmästä. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että tutkimukseen valikoituneet henkilöt edustavat sitä osaa metallialakulttuurin piiristä, joka Hermosen määritelmän perusteella lukeutuu metallisatanisteihin. Haastatteluaineiston pienuudesta huolimatta vastauksista löytyi yhdenmukaisuutta.

Aineiston kritiikki liittyy siihen, pidetäänkö aineistosta saatuja vastauksia todenmukaisina vai täytyykö niiden todenmukaisuutta kyseenalaistaa. Vastausten todenmukaisuutta voi arvioida tarkastelemalla niitä joko indikaattoreina tai todistuksina. Indikaattorilla viitataan sellaiseen tietoon,

jota käytetään epäsuorana evidenssinä kysymykseen, johon halutaan vastaus. Evidenssiksi soveltuu esimerkiksi sellainen tieto, joka on olemassa tutkimuksesta riippumatta. Kuitenkin myös haastattelukysymyksiä voidaan pitää indikaattoreina siinä tapauksessa, että haastateltavat eivät tiedä, mitä ollaan tutkimassa. Todistuksesta on kysymys silloin, kun haastateltavan vastausta pidetään todistuksena tai aitona kuvauksena siitä, mitä ollaan tutkimassa. Parhaimmillaankin haastattelu on kuitenkin vain enemmän tai vähemmän rehellinen ja todenmukainen kuvaus. Todistusta arvioidaan samalla tavalla kuin lausuntoa oikeusistunnossa; mikäli on syytä epäillä, että vastaaja ei ole vastannut todenmukaisesti, ei hänen antamillaan vastauksilla ole mitään arvoa. (Alasuutari 1999, 95-96)

Edelleen, riippuen siitä, tarkastellaanko faktuaalisina pitämiämme vastauksia indikaattoreina vai todistuksina, voimme lisätä tai tarkastella saamamme informaation todenmukaisuutta pohtimalla niitä metodeja, joilla olemme vastaukset saaneet. Metodeja on kaksi, mekanistinen ja humanistinen.

Mekanistinen metodi tarkoittaa tutkimuksessa sitä, että informaatiota saadessamme vältämme samalle toimimasta siten, että olisimme itse vaikuttamassa siihen, millaisia vastauksia haastateltavat meille antavat. Tämä periaate voidaan esittää ”mittaamisen reaktiivisuuden välttämisenä”. Eli esimerkiksi emme omilla kommenteillemme tai muulla tavoin vaikuta siihen, millaisia vastauksia saamme. Tavoitteena on saada haastateltavalta todenmukainen vastaus siitä, mitä hän itse henkilökohtaisesti on mieltä jostain asiasta. Reaktiivisuutta voidaan välttää esimerkiksi rajaamalla haastateltaville annettavaa informaatiota tutkimuksesta, jolloin he eivät voi vastata vain sillä tavalla, jonka he ajattelevat miellyttävän tutkijaa. Humanistinen metodi taas on lähtökohdiltaan hyvin erilainen, ja perustuu jonkinasteiseen luottamukseen tutkijan ja vastaajan välillä. Perusajatuksena on, että mikäli vastaajat luottavat tutkijaan, he myös vastaavat todenmukaisesti ja rehellisesti. Metodit eivät ole toisiaan poissulkevia, ja oikeastaan molemmat ovat toteutuneet omassa tutkimuksessani. Osa tutkittavistani oli sellaisia henkilöitä, jotka tunnen myös tutkimuksen ulkopuolelta ja siinä mielessä voisin olettaa heidän vastanneen rehellisesti. Myös voin olettaa, että itse en ole voinut vaikuttaa haastateltavien vastauksiin, sillä haastattelut on toteutettu sähköpostitse. Toisaalta taas, ihmisten oma selonteko itsestään on aina enemmän tai vähemmän luotettava. Usein omia näkemyksiä tai omaa persoonaa halutaan kiillottaa ja kaunistella. Kuitenkin, tutkimusaihe- ja kysymykset ovat luonteeltaan sen kaltaisia, että vastaajilla ei olisi pitänyt olla mitään tarvetta toimia näin. (Alasuutari 1999, s. 95-101)

Oman tutkimukseni kohdalla lähes kaikki haastateltaville esitetyt kysymykset ovat jollain tapaa latautuneita. Aiheet ovat arkoja paitsi alakulttuurin sisällä eläville, niin myös ulkopuolisille

tarkastelijoille. Asiaansa vihkiytynyt satanisti ei halua omaa itseään sekoitettavan amatöörimäisesti puuhasteleviin henkilöihin, ja toisaalta ulkopuoliselle satanismi näyttäytyy usein yleistä yhteiskuntajärjestystä ja totuttua maailmankuvaa uhkaavana ilmiönä. Nämä kaksi aspektia ovat koko ajan läsnä, kun tarkastellaan metallimusiikkiin ja siihen liittyvän alakulttuurin synkimpiä puolia. Alasuutari toteaa, että lähdekritiikissä on syytä käyttää tervettä järkeä. Tarkoituksena on lähdeä ja sen funktiota erittelemällä ja tarkastelemalla päättämään, voidaanko saatua informaatiota pitää luotettavana (1999, 101).

Voien tämän osion lopuksi lyhyesti todeta, että suhtaudun aineistostani saamiin vastauksiin fakthanäkökulmasta, ja pidän niitä realistisena kuvauksena tutkimastani ilmiöstä. Tutkimuksen kohteena ovat haastateltavien henkilöiden mielipiteet ja henkilökohtaiset näkemykset heidän omasta alakulttuuristaan ja viiteryhmästään. Minulla on suureen osaan haastateltavista myös tutkimuksen ulkopuolella kontakteja, joten pidän heitä myös luotettavina tiedonlähteinä.

4. Aineistonkeruu, tutkittavan ilmiön taustat ja analyysi

Kun minulle oli selkiytynyt mistä aiheesta haluan pro gradu-tutkielmani tehdä, oli heti varsin selvää, että tulisin toteuttamaan tutkimuksen henkilöhaastatteluilla. Aluksi koin haastateltavien löytämisen melko haasteelliseksi; vaikka omaan tuttavapiiriini kuuluikin monia potentiaalisia haastateltavia, en ollut varma olisiko tutkimuksen kannalta relevanttia haastatella sellaisia henkilöitä, jotka tunnen myös siviilissä. Päädyin kuitenkin keräämään aineiston pitkälti tuttavapiiristäni, sillä gradun kannalta tarkoitustaan palveleva aineisto oli mielestäni tärkeämpi prioriteetti kuin se, että olisin lähtenyt etsimään haastateltavia jostain kauempaa. Kun haastateltavien hankinta oli selkiytynyt, koko prosessi helpottui huomattavasti, sillä suurin osa oli halukkaita vastaamaan kysymyksiini ja suhtautui tutkimuksen tekemiseen positiivisesti.

Kysymysten muotoilu oli toinen seikka, joka tuotti aluksi hieman ongelmia. Tutkimuskysymys on kuitenkin muotoutunut koko ajan hieman selkeämmäksi ja jokseenkin erilaiseksi, mitä se alun perin oli, ja haastattelukysymysten tuli olla ensinnäkin mahdollisimman kattavia tutkimuksen kannalta ja toisaalta niin selkeitä ja yksiselitteisiä, että tulkinnanvaraisuus jäisi mahdollisimman pieneksi.

Haastattelukysymykseni koskivat henkilöiden omaa henkilökohtaista historiaa ja suhdetta metallimusiikkiin, omia näkemyksiä metallisatanismin käsitteestä, näkemystä musiikin ja aatteellisuuden suhteesta sekä mielipidettä black metal-skenestä ja sen piirissä toimivista henkilöistä. Haastattelukysymykset löytyvät kokonaisuudessaan liitteistä.

Tutkimuskysymys tai oikeastaan tutkimuskysymykset, joiden perusteella lähdän aineistoa purkamaan ja analysoimaan kuuluvat seuraavasti:

”Millä tavalla tutkimuksen kohteena olevan viiteryhmän edustajat määrittelevät omaa viiteryhmäänsä, kokevatko he olevansa osa alakulttuuria?”

”Millaisena käsite ”metallisatanismi” näyttäytyy kyseisen viiteryhmän edustajille?”

Teoriassa, vaikka koko pro gradu-tutkimukseni lähtökohtanaan on Merja Hermosen väitöskirjan Pimeä Hehku (2006) sisältämä metallisatanismi-käsite, koko ilmiö on suurempi kuin yhteen käsitteeseen voi mahtua. Koin itse käsitteen melko lailla ongelmalliseksi ja jossain määrin huonoksi kuvaukseksi. Oman tutkimukseni tarkoituksena on nyt antaa ääni sellaisille henkilöille, jotka kuvauksen perusteella kuuluisivat määritelmän piiriin. Lisäksi minua kiinnostaa tietää, miten haastateltavat itse määrittelevät omaa viiteryhmäänsä, millaiseksi he kuvailevat sen piirissä toimivia henkilöitä ja miten he itse asemoituvat suhteessa muihin viiteryhmänsä jäseniin. Viiteryhmään kohdistuvien kategorisointien kritiikissä on kyse paitsi kategorioiden sisäisestä problemaattisuudesta,

niin myös siitä, miten käsitteitä käytetään, ketkä niitä käyttävät ja ketkä oikeastaan saavat käyttää niitä. Miten tutkimuksen kohteena oleva viiteryhmä asemoituu suhteessa valtakulttuuriin ja millaisena aseman valtakulttuuri saa viiteryhmän piirissä? Oikeastaanhan kysymys on jo makrotason, koko yhteiskunnan ja sosiaalisten ryhmittymien suhteista.

Aineistoni käsittää kaiken kaikkiaan kahdeksan (8) haastattelua, jotka on toteutettu sähköpostin välityksellä. Sähköpostin välityksellä tehdyt haastattelut helpottavat omaa työtäni ainakin siinä mielessä, että litterointi ja sen yhteydessä mahdollisesti ilmenevät ongelmat (nonverbaalisen viestinnän huomioiminen) jäivät kokonaan pois. Lisäksi voin käyttää suoria lainauksia ilman huolta siitä, että olisin itse jotenkin vaikuttanut asiasisältöön, koska teksti on suoraan haastateltavan itsensä tuottamaa. Kaiken kaikkiaan haastatteluista kertyi tekstiä 25 sivua.

Tutkimuseettiset näkökulmat olivat luonnollisesti osana myös tätä pro gradu-tutkimusta, ja omalla kohdallani se tarkoitti esimerkiksi haastateltavien informointia siitä, mitä oikeastaan olen tutkimassa ja miksi juuri hän oli valikoitunut haastateltavaksi. Lisäksi kerroin luonnollisesti haastateltavilleni, että ainoastaan minä tulen lukemaan aineistoani ja käsittelemään sitä ja halutessaan he saavat lukea myös lopullisen työn.

4.1 Aineistosta tehtyjä löydöksiä

Kun kävin läpi haastatteluja, esiin nousi muutamia keskeisiä teemoja tai sellaisia vastauksia, jotka enemmän tai vähemmän muistuttivat toisiaan. Mitään radikaalisti toisistaan eroavia vastauksia en onnistunut löytämään, joten vastaajien näkemykset ovat melko yhteneväisiä. Joitain yksittäisiä, hieman yksityiskohtaisemmin selitettyjä omia näkemyksiä aineistoista kuitenkin löytyi, jotka olivat kunkin vastaajan kohdalla hieman erilaiset. Tarkoitukseni on erotella toisistaan selkeästi yhteneväiset käsitykset ja valottaa niitä tarkemmin nostamalla esiin haastateltavien vastausten avulla. Selkeitä, aineistosta kumpuavia teemoja olivat **1. satanismin olemus**, **2. musiikin merkitys omassa elämäkatsomuksessa**, **3. metalliyhteisön monimuotoisuus sekä 4. aatteellisuuden ja musiikin keskinäiset suhteet**. Näiden teemojen avulla olen koonnut aineistostani erillisiä kokonaisuuksia, joissa tarkastelen ja vertailen saamiani vastauksia Hermosten näkemyksiin black metal- kulttuurista ja satanismista.

4.1.1 Satanismin olemus

Eräs keskeinen teema on satanismin olemus. Haastateltavat ovat antaneet vastauksissaan yhteneväisiä näkemyksiä siitä, millaista satanismi on ja mitä se ei ole. Ehkä tärkeimmäksi yksittäiseksi entiteetiksi satanismissa nousee individualismi ja määrittelemisen tai lokeroinnin mahdottomuus tai ainakin sen turhuus. Satanismi nähdään aidoksi yksilöllisyyden huipentumaksi, ihmisen tulemiseksi todella

omaksi itsekseen ja siksi, mihin hän uskoo. Yksilön henkilökohtainen vakaumus tai elämäkatsomus ei välttämättä edusta sitä, mikä yleisesti käsitetään tai määritellään satanismiksi. Määrittely ilman kiinnekohtaa käy ennen pitkää jos ei suorastaan turhaksi, niin kuitenkin jossain määrin irrelevantiksi. Jotkut haastateltavista kokivat vakaumuksensa tai elämäkatsomuksensa määrittelemisen hieman ongelmalliseksi, mutta käyttivät satanismia kuvaamaan sitä, mitä lähinnä he kokivat oman elämäkatsomuksensa olevan. Eräs haastateltava kuvasi omaa ideologista suuntautumistaan seuraavasti:

H1: ”Minulla on voimakkaasti satanistinen maailmankatsomus, joten hyvin löyhästi määritellen koen kuuluvani satanisteihin. (...) Maailmankuvassani ei välttämättä ole juuri lainkaan yhteneväisyyttä jonkun toisen, itseään satanistiksi kutsuvan henkilön kanssa, joten tällainen sateenvarjo-käsite on siinä mielessä erittäin ongelmallinen.”

Satanismia ei ole tarkasti määritelty yhdessäkään haastatteluvastauksessa. Lähinnä satanismista on nostettu esille joitain keskeisiä elementtejä kuten jo edellä mainittu individualismi sekä tietty estetiikka erilaisissa muodoissaan kuten esimerkiksi taiteen tai musiikin ilmentymänä tai elämäkatsomuksen ilmaisuna.

H5: ”Omistautuminen, Jos yhdellä sanalla pitäisi niputtaa, mutta tuokin antaa niin laajan haitarin että mielellään sitä kaventaisi hieman mutta se miten sitä kaventaa on täysin bändistä ja ihmisestä kiinni. Eli oletko omistautunut jollekin ismille, elämäntavalle, näkemykselle yms tai vaan pelkälle musiikille.”

Haluankin hieman avata joitain satanistisia suuntauksia hieman enemmän, tarkoitukseni antaa perspektiiviä siihen, miksi koko käsitteen määrittely voi olla enemmän tai vähemmän haastavaa aiheeseen paremminkin perehtyneelle henkilölle.

Kenties tunnetuin satanismin haara on Anton Zador LaVeyn edustama satanismi, jonka keskiössä toimii myös Saatanan kirkko (Church of Satan), joka perustettiin vuonna 1966. LaVeyn käsialaa on myös Saatanallinen Raamattu (The Satanic Bible) sekä The Satanic rituals-teos, jotka muodostavat tämän koulukunnan elämäkatsomuksellisen perustan. LaVeyn edustaman satanismin kulmakiviksi voidaan lukea Saatanallisessa Raamatussa julistetut yhdeksän julkilausumaa:

1. Saatana edustaa nautintoa pidättyväisyyden sijaan!
2. Saatana edustaa elintärkeää konkreettisuutta hengellisen haihattelun sijaan!
3. Saatana edustaa tahriintumatonta viisautta tekopyhän itsepetoksen sijaan!
4. Saatana edustaa ystävällisyyttä sen ansaitseville rakkauden kiittämättömiin haaskaamisen sijaan!
5. Saatana edustaa kosta toisen posken kääntämisen sijaan!
6. Saatana edustaa vastuuta vastuussa oleville psyykkisistä vampyyreista huolehtimisen sijaan!
7. Saatana edustaa ihmistä vain yhtenä eläimistä, toisinaan parempana, useammin huonompana kuin nelijalkaisia, koska hän on ”jumalallisen hengellisen ja älyllisen kehityksensä” ansiosta tullut eläimistä häijyimmäksi!
8. Saatana edustaa kaikkia niin kutsuttuja syntejä, koska ne kaikki johtavat ruumiilliseen, älylliseen tai emotionaaliseen mielihyvään!
9. Saatana on ollut paras ystävä joka kirkolla on koskaan ollut, koska Hän on pitänyt sen toiminnassa kaikki nämä vuodet!

Laveylainen satanismi on hedonistinen sekä voimakkaan individualistinen elämäkatsomus, ja ottaa voimakkaasti kantaa kristinuskon moraalikäsitteisiin, kritisoiden ja kapinoiden massa-ajattelua vastaan.

Nähdäkseni muita satanismin haaroja erottaa laveylaisuudesta jokseenkin pidemmälle menevä henkisyys tai hengellisyys osana henkilön persoonaa, oman itsensä tiedostaminen sekä alati eteenpäin pyrkivä itsekasvatus. Lavaylainen satanismi on voinut toimia esimerkiksi kimmokkeena jonkin uuden haaran syntymiselle, tai sitten se on voinut syntyä itseksensä, täysin omista lähtökohdistaan käsin. Joitain satanismin ”virallisia” suuntauksia mainitakseni tuon esille nyt seuraavat; Setin temppeli, The Satanic Temple sekä Azazelin Tähti. Mainittakoon tässä yhteydessä, että Setin temppeliin kuuluvat henkilöt puhuvat itse omalla kohdallaan mieluummin Vasemman käden polusta kuin satanismista.

Seuraavaksi käytän suoraa lainausta, Setin Temppelin virallisilla kotisivuilla tämän ryhmittymän maailmankuvaa tai filosofiaa kuvataan seuraavasti: ” *Setin Temppeli pyrkii kunnioittamaan ja vaalimaan tietoisuutta yli kaiken. Haluamme ymmärtää paremmin, mikä tekee meistä kustakin ihmisyksilönä ainutlaatuisen ja käyttää erityisyytemme lahjaa itsemme vahvistamiseen kaikilla olemisen tasoilla. Tämän vuoksi Temppeli pyrkii säilyttämään ja kehittämään perinnettä, jossa irtaudutaan henkisesti totutusta kulttuuriympäristöstä. Juutalais-kristillisissä länsimaissa tätä perinnettä on kutsuttu satanismiksi, mutta yleisluontoisempi nimitys on vasemman käden polku. Vasemman käden polku on luomistyö, jonka tavoitteena on itsenäinen, eläinolemuksensa ylittänyt*

yksilö. Täten vasemman käden polku on myös todellinen tie henkilökohtaiseen kuolemattomuuteen.” (Setin Tempelin web-sivu, päivitetty 2011) Vasemman käden polku pitää sisällään useita eri aspekteja, niistä tässä yhteydessä mainittakoon musta magia, Set ja itsehuri. Nämä ovat olennaisia osia itsekehityksen kannalta, mutta tarkempi tarkastelu ei tässä yhteydessä ole tarpeen.

Azazelin Tähti on kiinteä ryhmittymä, filosofis-okkultistinen seura, jonka päämäärä on totuus tai totuudellisuus ja sen etsiminen (fra Nefastos 2006, 2008). Azazelin Tähti on sekä teologinen että teosofinen yhteisö; teologia pohjautuu teistiseen satanismiin (eli Saatana on todellinen, ei välttämättä konkreettinen mutta maailmassa aidosti olemassa oleva voima), teosofia puolestaan Helena Blavatskyn ajatuksiin (joka puolestaan ammensi oman ideologiansa muinaisesta viisaudesta koskien ihmisluontoa ja perimmäistä olemustamme). Laveylaisen satanismin tavoin AT:llä on myös tiettyjä periaatteita, joista tässä käytettäkään ryhmittymän itse käyttämää termiä julkilausuma, jotka kuuluvat seuraavasti:

1. Jumaluus on absoluuttinen
2. Totuudellisuus on hengellisistä velvoitteista korkein
3. Saatanan nimen yhdistäminen itseisarvoiseen pahuuteen on erehdys
4. Paha on aina seurausta erehdyksestä eli puolinaisuudesta
5. Kukaan muu kuin ihminen itse ei voi nostaa ihmistä
6. Elämä ja kuolema ovat luonnossa yhtä merkityksellisiä ja tärkeitä tapahtumia
7. Ymmärrys, Rakkaus ja Tahto oikein toimimiseen. Kun näitä kolmea asiaa muistetaan jokaisessa tilanteessa käyttää ja pyrkiä ymmärtämään, ihminen täyttää olemuksellisen tehtävänsä ja kehittyy nopeasti riippumatta siitä, millaiset ovat hänen henkilökohtaiset luonteenpiirteensä ja synnynnäinen temperamenttinsa. Tätä periaatetta voidaan kuvata kolmiolla, eräänlaisena henkisenä avaimena.

Edellä mainitut, satanismiin piiriin lukeutuvat tai luetut suuntaukset eivät luonnollisesti ole ainoita, suurimpia tai tunnetuimpia suuntauksia, vaan haaroittumia ja erilaisia lahkoja on useita. Halusin kuitenkin tuoda esille nämä kolme suuntausta, koska ne ovat tulleet mainituiksi myös aineistossani. Lähtökohtaisesti kaikki edellä kuvaillut suuntaukset edustavat yhtä laajempaa elämän- ja maailmankatsomuksellista näkemystä, jota kutsutaan vasemman käden poluksi. Suomessa aiheesta on kirjoittanut enemmän Tapio Kotkavuori, joka on koonnut suomenkielisen perusteoksen Vasemman käden polku (2004). Perusajatuksena on, että vasemman käden polkua kulkeva henkilö

omaa sellaisen itsetietoisuuden, joka ei pohjaudu mihinkään sellaisiin substansseihin kuten vaikkapa hermosto tai esimerkiksi Jumalan / jumalien olemus yksilössä itsessään. Merkityksellinen tässä mielessä on ainoastaan yksilö itse, joka todellisuutta näin hahmottaa ja antaa sille merkityksiä. Toki fyysiset ominaisuutemme ovat tällaisen ajattelukyvyn edellytys, mutta fyysiset ominaisuudet eivät selitä yksilön kykyä tavoittaa itsensä, todellisuus ja laajemmin inhimillisen ylittävä universumi. Tästä kyvystä seuraa luonnollisesti vastuu, joka säilyttää yksilölle kaiken ympäröivän kaaoksen harmonisoinnin kosmokseksi. Vasemman käden polun kulkeminen lähtee sisäisestä tarpeesta kasvaa ihmisenä, pyrkiä saavuttamaan täydellisemmän minuuden aste, tulla Olevaksi, kuten Kotkavuori ilmiötä nimittää. Oikean käden polulla viitataan yhteiskunnan osallisuuteen yksilön elämässä, josta on ilmeisen vaikea päästä kokonaan irti. Kyse onkin enemmän siitä, miten polkujen merkitykset painottuvat (Kotkavuori 2004, 19-29).

H5: "...mitä black metal minulle edustaa ja mitä sen pitäis jokaiselle edustaa kuka kutsuu omaa musiikkiaan black metalliksi. Eli saatanan palvontaa, luciferin liekin loistoa, vasemman käden polun kulkemista, satanismia tai kuinka kukin sen haluaa esitellä. Mutta black metal ilman saatanan ylistystä ei ole black metallia, ja tämä on aika monilta ihmisiltä unohtunut ketkä sanovat soittavansa tai esittävänsä black metallia."

H4: "Olen okkultisti ja teistinen satanisti, ja kuulun Azazelin tähti- nimiseen seuraan"

H7: "Koen olevani satanisti, monelle se saattaa tarkoittaa, että uhraan eläimiä alttarilla ja kaadan hautakiviä vapaa-aikana. Asia ei ole näin, itse en tapa edes hyttysiä kesällä, koska koen jokaisen elämän olevan kallisarvoinen. Minulle satanismi on henkisen voiman kanavoitinta musiikin avulla ja sitä, että on kysy nähdä maailman suurimpien tekopyhiin uskontojen valheiden lävitse."

Edellä olevat lainaukset ovat suoria lainauksia haastatteluista, ja ovat hyvä esimerkki siitä, kuinka moninaista ja vaikeasti määriteltävää on sellainen käsite kuin satanismi, joka on perinteisesti nähty ehkä hyvinkin selkeästi tietynlaisena elämäntavaksi tai asennoitumisena maailmaan. Satanismin piiriin mahtuu hyvin erilaisia näkemyksiä ja persoonia, ja tässä vaiheessa onkin syytä painottaa termiä *individualismi*. Jos jokin käsite on keskeinen mitä tahansa satanismin haaraa määriteltäessä niin juuri individualismi. Lähes poikkeuksetta jokainen satanistinen maailmankatsomus ei vain painota, vaan se jopa perustuu yksilön oman ajattelun, itsekehityksen, halujen ja itsensä toteuttamisen varaan. Vain ihminen itse määrittelee itsensä. Vain ihminen itse voi toteuttaa omaa ihmisyyttään. Kukaan muu kuin yksilö itse ei vie hänen ajatteluaan eteenpäin, pyri aina korkeampaan tietoisuuteen tai yritä päästä eroon hänelle itselleen haitallisista ajattelumalleista, tavoista tai muista rajoitteista.

Koska haastatteluissakin kävi ilmi individualismi satanismin oleellisena aspektina, termi metallisatanismi herätti joissakin suurta hämmästyä. Käsite ymmärrettiin ristiriitaiseksi; miten yksilöllisyyttä ja yksilön ajattelua korostava filosofia voisi määrittää kokonaista ihmisjoukkoa?

H3: ”Siihen liittyy filosofinen ideologia jonka teesit jokainen määrittelee omalla kohdallaan itse”... ”minulla on oma filosofiani ja näkemykseni asioista ja sen verran mitä ”alan” ihmisten kanssa on tullut asioista keskusteltua ne tuntuvat tietyillä tasoilla hieman poikkeavan muiden poluista. Jotkut kulkevat samaan kohteeseen hieman eri teitä ja se on mielestäni tärkeintä. Ei välttämättä se tapa vaan päämäärä”.

H5: ”Ensinnäkin kun kyseessä on termi Satanismi minkä tärkein asia on yksilöllisyys, niin miten ihmeessä sitä voi käyttää kuvaamaan jotain kokonaista skeneä mihin kuuluu muitakin näkökulmia ja aatteita. Satanisti ei ole massa-lammas, tai sitä sen ei ainakaan pitäisi olla. Metallikäsitteeseen kun taas kuuluu niin paljon käsitteitä, aatteita, uskomuksia ja tyylisuuntia niin minun mielestä ajatus siitä että se sekoitetaan johonkin aatteeseen mikä perustuu yksilöllisyyteen on täysin absurdi. Kummatkin käsitteet kumoaa toisensa eli mitä siitä jää jäljelle?”

H1: ”Semanttisesti ajatellen termi tuntuu aluksi hullunkuriselta, sillä siinä yhdistetään kaksi käsitettä joilla ei ole välttämättä mitään tekemistä keskenään. Mikä on metallisatanismin suhde satanismiin? Onko se jotain enemmän vai jotain vähemmän, voidaanko ensimmäinen johtaa jälkimmäisestä?”

H8: ”...yrittää niputtaa kaikki metallin kuuntelijat saman nimen alle ja tehdä heistä satanisteja, mikä on jo naurettavuuden huippu tai sama asia kuin että jokainen pitkätukkainen mies olisi hippi. Metallimusiikkia on olemassa ilman saatanaa myös ja kaikki satanistit eivät välttämättä ole metallimusiikin faneja. Satanismi korostaa yksilöllisyyttä ja metallimusiikki korostaa veljeyttä kuuntelijoidensa keskuudessa, niin jo heti alkumetreillä mennään tässä termissä niin pahasti ojaan että.”

Kaikki haastateltavani ovat olleet siinä mielessä erittäin hyviä vastaajia, että heillä on ollut ja on selkeästi tiedossa, mitä satanismilla ainakin yleensä tarkoitetaan, mitä se pitää sisällään ja toisaalta taas ymmärrystä siitä, kuinka vaikeaa satanismia on määritellä. Haastateltavien antamat vastaukset antoivat myös itselleni uuden näkökulman pohdiskellessani metallisatanismin käsitettä, aikaisemmin en ollut kiinnittänyt huomiota yksilöllisyyden ja ryhmäkategorioiden problematiikkaan, vaan ainoastaan satanismiin ja metallimusiikkiin ja näiden kahden käsitteen yhdistämisen ongelmiin. Mutta haastateltavat toivat esiin koko käsitteen sisäisen ristiriitaisuuden; on kieltämättä vaikea ymmärtää, miten yksilöön ja yksilöllisyyteen perustuvalla elämänkatsomuksella ja elämäntavalla voidaan

niputtaa yhteen koko joukko jonkin tietyn musiikin genren kuuntelijoita tai aktiivisesti viiteryhmässä toimivia henkilöitä, joiden elämäkatsomus voi vaihdella puhtaasta satanismista aina esimerkiksi eklektiseen pakanismiin ja suomenuskoon asti. Huomionarvoista ja mielenkiintoista on seikka, että huolimatta erittäin yksityiskohtiin menevästä havainnoinnista, jota joku voisi kutsua jopa saivarteluksi, haastateltavat ovat todella itse tuoneet esille heidän mielestään ristiriitaisen näkökulman metallisatanismin käsitteeseen.

4.1.2 Musiikin merkitys omassa elämäkatsomuksessa

Kuten olettaa saattaa, myös musiikilla oli enemmän tai vähemmän merkittävä rooli haastateltavien vastauksissa. Yllätyksekseni joukkoon mahtui myös sellaisia vastauksia, joissa musiikin rooli oli varsin poissaoleva. Haastateltavat kuitenkin ovat valikoituneet ja tulleet tutuiksi musiikin kautta, festareilla ja keikoilla erittäin aktiivisina toimijoina. Myös genererajojen rikkominen ja musiikillisten mieltymysten ulottuminen metallimusiikin kentän ulkopuolelle oli yhteistä lähes jokaiselle haastateltavalle. Usein metallimusiikin kuuntelijoihin liitetään sellaisia ominaisuuksia, jotka kuvaavat joustamattomuutta musiikin suhteen, kuten esimerkiksi genreuskovaisuutta tai puritanismia oman musiikkimaun suhteen. Kuitenkin tarve korostaa omaa musiikillista ”puhtautta” liitetään viiteryhmän sisällä lähinnä nuorempiin edustajiin, jotka ehkä epävarmuuden takia eivät tuo esille muuta mahdollisesti kuuntelemaansa musiikkia. Tämä liittyyne siihen harhakuvitelmaan, että ”uskottava” metallimusiikin kuuntelija ei ulota musiikkimakuaan genren ulkopuolelle.

Kysyin haastateltaviltani seuraavaa:

”Millaista musiikkia itse kuuntelet?”

”Mikä on oma suhteesi metallimusiikkiin?”

Tarkoituksena oli selventää sitä, missä määrin haastateltavat kuuntelevat black metallia suhteessa muihin musiikkigenreihin, ja onko henkilöllä itsellään erityistä suhdetta johonkin musiikin lajiin. Tässä tapauksessa oletuksena oli, että black metal olisi tuo erityinen genre suhteessa muihin. Vastauksia oli kahdenlaisia; selkeästi black metallin erityisyyttä painottavia, sekä jossain määrin vapaamielisempää suhtautumista sekä genreihin että aatteellisuuteen.

H6: ”Metallimusiikki on iskostunut minuun niin syväälle, että alitajuntani heijastaa sen hyvinkin arkisten asioiden ja päätösten ympärille. Se on ollut sekä antava että riistävä tunneside elämäni varrella.”

H4: ”Jonkin verran pop-musiikkia, ambientia ja klassista. Melko paljon black metal- musiikkia, mielellään melodisia elementtejä sisältävää. Joitakin suosikkibändejä Burzum, Gehenna, Dimmu Borgir, Limbonic Art...

H3: ”Tunnetilojen mukaan menevät nämä valinnat ja musiikki soi kotosalla aamulla kun herään ja yöllä kun menee nukkumaan eli yhteen päiväänkin mahtuu melko laaja skaalallinen mölyä.”

H7: ”Nykyään nautin eniten hiljaisuudesta ja arjen äänistä, musiikki ei todellakaan kuulu joka päiväiseen elämääni. Mutta varsinkin viikonloppuisin ja esim. autoa ajaessa, tulee kuunneltua niitä tiettyjä itselle tärkeitä levyjä (...)

H8: ”Oma suhteeni metallimusiikkiin on järkkymätön. Metallimusiikki on muovannut minua jo yli puolet elämästäni ja tehnyt minusta sen ihmisen, kuka olen nyt ja tunneside metallimusiikkiin on kokoajan vain kasvanut. Metallimusiikin viehätökseni näkyy omassa ulkomuodossa ja pukeutumisessani erittäin selkeästi. (...) Metallimusiikista on tullut jokseenkin ja jossain määrin eräänlainen avoin elämäntapa itselle. (...) Black metal avasi silmäni sekä ajatusmaailmani ja yhdisti musiikin sekä tunnetilat vahvemmin kuin koskaan ennen. Black metal muovasi aika pitkälti minusta sen miehen, kuka tänä päivänä olen.”

Kuten edellä jo käykin ilmi, musiikin osallisuus elämään oli varsin kahtiajakautunutta. Toisaalta musiikki oli erittäin tärkeä osa arkea ja omaa elämää, voisi ehkä jopa sanoa että erittäin olennainen osa normaaliakin arkipäivää. Myös festarit ja keikat olivat vastaajille tärkeitä, monet vastaajista paitsi itse tekevät metallimusiikkia niin myös ovat aktiivisia toimijoita ja festarit ja keikat ovat yksi aktiivisuuden yleinen muoto. Festarit ja keikat ovat myös mahdollisuus tavata muita metallimusiikin kuuntelijoita ja muusikoille mahdollisuus tavata kuuntelijakuntaa ja muita muusikoita. Omien kokemusteni perusteella sanoisin, että metallimusiikin kuuntelijoiden ja muusikoiden yhteisö on melko tiivis siinä mielessä, että tutustuminen on helppoa ja samanhenkisten ihmisten kanssa pääsee hyvin helposti osaksi yhteisöä. Aktiivisten festarikävijöiden ja keikkavieraiden yhteisö on varsin pieni, ja samat ihmiset pyörivät hyvin pitkälti ainakin suurimmissa tapahtumissa. Suomalaisten metallibändien erityispiirteeksi voisi ehkä mainita samojen henkilöiden vaikuttamisen useissa eri kokoonpanoissa, ilmiö on toki nähtävissä myös ulkomailla mutta Suomen mittakaavassa tämä on ehkä enemmän tiedostettu tai paremmin nähtävissä.

Toisaalta taas musiikki koettiin nimenomaan affektiivisuuden ilmentäjänä, eikä sitä välttämättä kaivattu toisinaan lainkaan. Musiikin tarpeen nähtiin kumpuavan tunnekokemuksesta, joko haluttiin kuunnella aina tiettyyn mielentilaan sopivaa musiikkia tai olla täysin ilman ja keskittyä kuuntelemaan

arjen ääniä. Musiikin vaikutus omaan elämään ja persoonaan oli joillakin hyvin merkittävä, paitsi omien projektien ja bändien kautta niin myös suoraan oman itsen ja henkilökohtaisten näkemysten ja ajatusmaailman ilmentäjänä. Usea vastaaja kertoi black metallin olevan heille erityinen suhteessa muuhun kuuntelemaansa musiikkiin; sen katsottiin edustavan hengen voittoa aineesta, omia esteettisiä mieltymyksiä sekä vastaajien omia näkemyksiä ihmisyydestä ja olevasta.

H1: ”Black Metal on minulle enemmän kuin musiikkia: se on taidemuoto, kokonaisuus johon liittyy musiikin lisäksi hengellinen lataus ja tietty estetiikka. Ehkä tämä, jota itse kutsun hengelliseksi lataukseksi, on se aate joka Black Metallista on löydettävissä. Aate tuntuu kuitenkin siinä mielessä ongelmalliselta termiltä, että itse miellän sen voimakkaasti materialistiseksi käsitteeksi (vrt. poliittiset aatteet). Olisikin ehkä osuvampaa puhua jonkinlaisesta hengellisen maailmankuvan manifestaatiosta(...)”

H7: ”Minulla satanismi on henkisen voiman kanavoitinta musiikin avulla ja sitä, että on kyky nähdä maailman suurimpien tekopyhien uskontojen valheiden lävitse”

H3: ”(...) mutta teen sitten konemusiikkia, soittelen bluesia jne. niin siellä on aina Perkele ja Metsän Musta Vuohi taustalla, halusi niin tai ei. Itse haluaisin enemmänkin että minut ajateltaisiin muusikkona jolla on tiettyjä asioita palvova ja kunnioittava ideologia eikä niin että käytettäisiin esim. sanaa ”metalli/metallisti” joka karsinoi melko pieneen tilaan ja aikaan.”

Musiikilla tuodaan siis ilmi omia näkemyksiä maailmasta, ja toisaalta kanavoidaan omia ajatuksia musiikkiin. Varsinkin ne, jotka itse tekevät musiikkia tai esimerkiksi sanoittavat omia kappaleita, kokivat musiikin olevan väylä hengellisyyden ja todellisuuden välillä. Kuitenkin aineistosta löytyi myös sellaisia käsityksiä, joiden mukaan musiikki on vain instrumentti, jolla ilmennetään jo olemassa olevia käsityksiä ja ajatuksia, eli musiikki itsessään ei ole esimerkiksi satanistista tai ilmennä mitään muutakaan ideologiaa tai aatteellisuutta, vaan on yksinkertaisesti vain keino tuoda tällaisia asioita ja näkemyksiä esille.

H4: ”(...) kyseessä on kuitenkin vain väline, instrumentti, ei itse asia. Vaikka ei olisi olemassa metallimusiikkia tai mitään musiikkia, oma maailmankuvani ei siitä muuttuisi tai edes muuntuisi.”

H1: ”Musiikki (tai tässä yhteydessä metalli) on alisteinen satanismille, satanismi on riippumaton musiikista. Musiikki (Black Metal) on työkalu, jota satanistinen maailmankuva hyödyntää taiteellisena ja henkisenä ilmaisukanavana.”

H8: ”Jos asiaa tarkastelee vain musiikillisesti, niin silloin black metalia on myös ilman satanismia, koska silloin kyseessä on musiikin laji, johon sanoitukset eivät vaikuta millään tavalla. (...) Omasta mielestäni black metal on musiikki genre johon kuuluvat tietyt olennaiset tunnuspiirteet diskanttisista kitaroista nopeatempoisiin biiseihin ja räähkyntä lauluun. En allekirjoita, että black metallissa olisi pakko olla saatana mukana juurikin tästä syystä, että pidän sitä musiikin tylilajina. Kuitenkin suurimpaan osaan black metallista satanismi kuuluu mukaan olennaisena osana ja siitähän alun perin black metal on myös lähtenyt. Olenkin miettinyt, miksei voisi käyttää termiä saatanallinen black metal?

4.1.3 Metalliyhteisön monimuotoisuus

Metallimusiikkiin liittyvä alakulttuuri on usein esitetty jokseenkin yhtenäisenä joukkona ihmisiä, jotka jakavat samanlaisia mielenkiinnon kohteita ja musiikillisia mieltymyksiä. Näin on tehty esimerkiksi Sam Dunnin dokumenttielokuvassa *Metal: A Headbanger's Journey*, jossa Dunn yrittää selvittää, miksi metallimusiikki vetoaa niin voimakkaasti ihmisiin ympäri maailman. Dunnin lopputulema on, että metallimusiikilla on voimaannuttava vaikutus, ja hyvin erilaiset ja toisistaan lähtökohdiltaan jopa vastakkaiset ihmiset tuntevat yhteyttä muihin metallimusiikin kuuntelijoihin.

Paitsi Dunnin, joka on itse osa metallimusiikin alakulttuuria, niin myös muiden tahojen näkemysten mukaan metallimusiikin kuuntelijat ovat yhteneväinen joukko ihmisiä, joskin aina ei yhtä positiivisessa valossa kuin Dunnin näkemyksessä. Suomessa ehkä kuuluisin esitys metallimusiikista ja sen piirissä toimivista henkilöistä on MOT:n dokumentti 2000-luvulta. Dokumentti alkaa sanoilla: ”Suomen musta metallikansa, black metal-musiikin ystävät, juhli heinäkuussa Tuska-festareilla Helsingissä. Samaan aikaan istui kaksi heidän veljeään ja sisartaan musiikissa, Daniel ja Manuela Ruda tutkintavankeudessa Saksassa syytettynä satanistisesta rituaalimurhasta. Black metallia harrastanut saatananpalvojariskunta surmasi sielunvihollisen käskystä ystävänsä 66:lla saatanallisella puukoniskulla.” Herää kysymys, ovatko tosiaan kaikki Suomen metallimusiikin kuuntelijat juuri black metallin kuuntelijoita, ja miten oikeastaan kyseessä oleva saksalainen pariskunta on ”harrastanut” black metallia. Dokumentti jatkuu edelleen samaan tapaan: ”Mutta hevareita yhdistää toki muukin kuin vain puhdas musiikki. Helsingin vehreässä Kaisaniemessä bailataan kuoleman, veren, koston ja väkivallan merkeissä. (...) Saatanasymbolien kanssa juhlakenttää hallitsevat natsitunnukset. Ja jotta soppa olisi täydellinen, sulassa sovussa näiden pahuuden palvelijoiden kanssa metallimusiikista nauttii sivareita, kasvissyöjiä ja muita ekoaktivisteja.” Dokumentissa tullaan myös hyvin lähelle Hermosen metallisatanismin käsitettä, jossa muinaisilla uskonnoilla ja myyteillä on erityinen asema musiikissa ja maailmankuvassa. ”Metallikulttuurissa on kaivettu esille muinaiset germaaniset pakanajumalat- ja uskonnot. Suomalaisille metallisteille Kalevala on tärkeä myyttinen innoituksen lähde.” Metallimusiikin omilla foorumeilla kyseinen suomalainen dokumentti on saanut osakseen suurta kritiikkiä muun muassa räikeän kärjistyksen vuoksi¹, ja esimerkiksi dokumentissa useaan otteeseen mainittu *Impaled Nazarene*-niminen kokoonpano on antanut kritiikkiä heidän musiikkiaan koskevista näkemyksistä (Punkari 2001)

¹ esimerkiksi: <http://www.ultimatemetal.com/forum/cob-finnish-discussion/29408-mot-mitae-mieltae.html>

Myös saatananpalvonnan sekoittaminen suoraan metallimusiikin kuunteluun on vähintäänkin arveluttava päätelmä, suurin osa metallimusiikin tai edes black metallin kuuntelijoista ei ole saatananpalvojia, dokumentissa esitetyt käsitykset ovat yksittäistapauksista tehtyjä yleistyksiä, joita myös Titus Hjelm on tarkastellut omassa väitöskirjassaan Saatananpallvonta, media ja suomalainen yhteiskunta (2005). Satanisteiksikaan moni ei itse tunnustaudu, vaikka mahdollisesti näkemykset maailmasta voivat olla satanistisia. Ainoan poikkeuksen dokumentin linjaan tekee Lahden silloisen nuorisolautakunnan puheenjohtaja Vesa Knuuttila (krist.), joka toteaa nuorisotalon tiloissa järjestetyistä metallimusiikin konserteista seuraavasti: ”Ei täällä mitään saatananpallvontakonserttia tai mustia messuja tai mitään tällaista ole että, täällä on musiikkia johon liittyy synkät vaatteet ja tummiin pukeutuminen ja mukana on varmasti myös niitä jotka käyttävät tällaisia satanistisia tunnusmerkkejä mutta tuota toisaalta mihin me vedetään se raja?”

Edellä esitetystä käy ilmi, että metallimusiikkiin liittyvään alakulttuuriin suhtautuminen on varsin vaihtelevaa. Nykyisessä suomalaisessa mediassa metallimusiikki on ollut esillä esimerkiksi ulkomaanviennin yhteydessä, ja metallialakulttuurin edustajat ovat hyvin tavallinen näky katukuvassa. Haastateltavien näkemykset metallialakulttuurista olivat melko negatiiviset; osa sanoutui siitä kokonaan irti, eikä kokenut yhteenkuuluvuutta tai yhteyttä toisiin viiteryhmän edustajiin, vastoin esimerkiksi Sam Dunnin näkemystä metallimusiikin kuuntelijoista.

Kuten edellä kuvatussa voi jo todeta, näkemykset metallimusiikkiin liittyvästä alakulttuurista ovat varsin erilaisia riippuen siitä, tarkastellaanko asiaa mistä näkökulmasta ja kuinka lähellä tarkastelija itse sijaitsee suhteessa tutkimuskohdetta. Hyvin kaukaa tarkasteltuna kyseinen alakulttuuri todella saattaa vaikuttaa väkivaltaiselta ja uhkaavalta, mutta tosiasiaassa esimerkiksi dokumentissa mainittu Tuska-festivaali on Suomen suurin metallimusiikin tapahtuma, ja kuitenkin järjestyshäiriöitä on hyvin vähän, jos lainkaan.

Kysyin haastateltaviltani seuraavia kysymyksiä liittyen metallialakulttuuriin ja siinä toimiviin henkilöihin:

”Millainen black metal-skene omasta mielestäsi on? Millaisia ihmisiä sen sisällä on?”

Tarkoitukseni oli näillä kysymyksillä selvittää, millaiseksi haastateltavat kokivat oman viiteryhmänsä, kokivatko he olevansa osa sitä, ja millaisia ihmisiä heidän mielestään kyseiseen alakulttuuriin kuuluu.

H6: ”En omasta mielestäni. Olen huomattavasti suvaitsevaisempi muita genrejä kohtaan kuin metallikulttuurissa on tapana. Tosin mielenkiinnonkohteet ovat samantyyppisiä. (...)

Näennäselitistinen suurimmaksi osaksi. Valtaosa skenestä on heikkoja sieluja täysin tuuliajolla siinä tiedonmeressä, jonka he itseltään kieltävät. Näennäselitismillä viitataan tapaan vakuuttaa (itselle) omat heikkoudet vahvuuksiksi ja ääneen todeta olevansa osa eliittiä. Aidosti tiedonjanoisen sielun ei tarvitse päteä kosmoksen kanssakulkijoille, saatikka nostaa itseään millekään ylemmyyden palkintopallille. Skenestä löytyy myös näitä aitoja ihmisiä, okkultisteja.

H5: ”En sanoisi että tyypillinen, koska monien bändien viljelemä metalliveljeys ja se että kaikkien metallia kuuntelevien pitäisi olla samaa porukkaa on ihan totaalista paskaa. En koe minkäänlaista yhteyttä yli 80 prosenttiin metalli-ihmisistä en koe että siihen olisi mitään tarvetta. Ja ei, hevi ei ole paskimmillaankin parasta. Se että tykkään metallimusiikista ja tykkään myös käydä esimerkiksi sellaisissa baareissa jossa kyseisen genren musiikki soi niin on minussa se tyypillinen metallimusiikin kuuntelijan piirre. Eli muuten en näkisi itseäni juuri tyypillisenä edustajana.

H2: ”Pukeudun nahkaan, juon kaljaa ja vaatteissani on pentagrammeja. Näiden seikkojen puolesta kyllä, mutta totuus lienee kuitenkin toinen. En tunne minkäänlaista yhteyttä suurimpaan osaan metallikeikoilla pyörivistä ihmisistä. Minusta on mielipuolista ajatella, että asettaisin itseni samalle viivalle baareissa ja festareilla heiluvan hevikansan kanssa. (...) Kourallinen fanaatikkoja, vähän enemmän aktiivisia seuraajia ja tuhatpäinen lauma turhia mukanaroikkujia. Ihmisiä löytyy laidasta laitaan, perheellisestä työmiehestä katuojassa röhkivään pultsariin. Ei ole mahdollista määritellä tyypillistä black metal-skenen jäsentä, kirjo on runsas ja moninainen.”

H3: ”En missään nimessä. Tai ainakin itse assosioin suurimman osan metallimusiikista ja sen edustajista ripuliin. Valitettavan harvassa genren tallenteessa on sitä ”sielua” mitä itse musiikista haen. (...) Melko koominen, suoraan sanottuna. Säälittävät hipit tekevät kuoleman musiikkia tietämättä juurikaan mitä ovat tekemässä ja millaisten asioiden kanssa ovat tekemisissä.”

H1: ”Oman käsitykseni mukaan yhteisön sisällä on monen tyyppisiä ihmisiä. Uskoakseni satanismi yhdistää monia, mutta ei kaikkia. Osa on mukana vain musiikillisista tai esteettisistä lähtökohdista, harva suhtautuu hengelliseen ulottuvuuteen tai okkultismiin satunnaista puuhastelua tai harrastelua vakavammin. Kaikkia yhdistävänä tekijänä tuntuu olevan viehtymys Black Metalliin ja sen edustamiin monitulkintaisiin arvoihin. Se että konkretisoituvatko nämä arvot yksilön elämässä satunnaista päihtynyttä mölinää ja iskulauseiden huutelua pidemmälle, on toinen asia.”

Edellä esitettyjä näkemyksiä yhdistää negatiivinen suhtautuminen muihin alakulttuurin edustajiin, sekä muiden black metal-skenessä toimivien henkilöiden motiivit liittyä kyseiseen alakulttuuriin. Koettiin, että todella ajatusmaailmaltaan black metalliin vihkiytyneet olivat suhteellisen pieni

edustus koko alakulttuurin moninaisesta joukosta. Toisaalta satanismin monimuotoisuus ja se, miten määritellään black metalliin ”vihkiytynyt” ovat problemaattisia asioita jo itsessään. Kuten jo edellä on haastatteluista käynyt ilmi, black metal-skenen edustajat ulottavat musiikkimakunsa jopa hyvin pitkälle muihin genreihin. Myös ylettömällä oman uskottavuuden korostamisella on yleensä päin vastainen vaikutus; nähdään, että black metallin todella omaksunut henkilö ei koe tarvetta korostaa omaa uskottavuuttaan tai näkemystään. Niin ikään asiaansa todella vihkiytynyt satanisti ei välttämättä edes kerro tai halua tuoda ilmi omia näkemyksiään, vaan pitää ne ehkä mieluummin omana henkilökohtaisena kenttäänään.

Toisaalta, Hermosen aiemmin tutkimat foorumit ovat jo ehtineet uudistua tähän päivään mennessä. Nykyään merkittävimpiä metallimusiikin foorumeja ovat festareiden ja klubikeikkojen lisäksi Internetissä toimivat keskustelupalstat, jossa metallimusiikin kuuntelijat ja myös itse muusikot voivat tavata toisiaan ja pitää yhteyttä käytännössä vaivattomasti.

5. Metallisatanismin olemus

5.1. Enemmän kuin nuorisokulttuuri

Haastatteluista kävi ilmi, että suurin osa haastateltavista ei ollut aiemmin kuullut Hermosen käyttämästä käsitteestä ”metallisatanismi”. Näin ollen minun täytyi liittää haastatteluihini myös kuvaus, joka antaisi haastateltaville käsityksen siitä, miksi he ovat valikoituneet haastateltaviksi ja mihin he suhteuttavat omia näkemyksiään.

Seuraavaksi tarkoitukseni on asettaa haastattelut vastakkain Hermosen väitöskirjan metallisatanismia käsittelevän luvun kanssa; löydänkö näistä kahdesta jotain yhteneväisyyttä, asettuvatko ne vastakkain toisiinsa nähden vai kenties hieman kumpakin?

Ainakin eräs asia näyttäytyy lähes täysin yhteneväisenä sekä haastatteluissa että Hermosen luvussa, nimittäin black metalliin liittyvä aatteellisuus. Hermonen on todennut lukunsa alussa seuraavaa:

”Lähestyn black metallia ja sen aatteellisuutta kahdesta suunnasta”

Tässä kohtaa Hermonen ikään kuin jo toteaa pitävänsä black metallia jossain mielessä aatteellisena, ideologisena tai eetoksellisena musiikin suuntauksena. Hermonen jatkaa aatteellisuuden kuvauksella: *”Tarkastelen black metallia yhtenä musiikillisena nuorisokulttuurina, erityisesti sen rakentamia ja omaksumia uusia tai uusvanhoja myyttisiä kertomuksia (Hermosen oma lähde, Lähteenmaa 2000, 7). Tässä yhteydessä huomiota saavat erityisesti 1990-luvun black metallikulttuurin työstämät historialliset myytit ja metallimusiikin foorumeilla vaikuttanut satanistinen virtaus. Satanismi oli vain yksi metallimusiikin käsittelemistä myyttisistä teemoista, joskin juuri se on vaikuttanut näkyvästi 1990-luvun Pohjoismaissa.”* Metallimusiikin foorumeilla Hermonen viittaa esimerkiksi yhtyeiden jäsenten tapaamisiin, harjoituksiin, äänityksiin, esiintymisiin, alan julkaisuihin (nykyisin myös esimerkiksi Internetin keskustelupalstat) sekä levykauppohin (Hermonen 2006, 168).

Tässä yhteydessä haastattelujen perusteella voitaneen jo todeta seuraavaa: black metallin pelkistäminen nuorisokulttuuriksi on melko suppea näkemys siinä mielessä, että esimerkiksi kaikki omat haastateltavani olivat jo yli 20-vuotiaita, osa yli 30-vuotiaita. Heidän kohdallaan kyse on siis oltava jostain muusta, kuin integroitumisesta nuorisokulttuurin osaksi. Suurella osalla black metal oli kyllä näytellyt merkittävää roolia osana heidän omaa henkilökohtaista kasvutarinaansa, he olivat ikään kuin kasvaneet ja eläneet tähän genreen.

H5: ”Black Metal mullisti minun elämäni. Black Metalin ideologia ja ajatusmaailma vahvistivat omia tuntemuksiani entisestään. Black Metal antoi minulle suunnan ja näytti polun millä kuljen vielä tänäkin päivänä. Black Metal avasi silmäni ja korvani musiikin ja tunnetilojen yhteyteen ja yhdistämiseen. Ilman Black Metalia en olisi edes puoliksi se mies, joka nyt olen.”

H6: Iältään vanhemmat sukulaiseni avasivat portin metallimusiikkiin varmaankin samoihin aikoihin, kun opin puhumaan. Ensimmäiset metallibändit, joita kuulin ja aloin itse kuuntelemaan olivat Pantera ja Metallica. 11-vuotiaana, kun heavy- ja thrashmetallin tunnetuimmat nimet olivat jo suhteellisen tuttuja, kuulin ensimmäistä kertaa black metal bändejä nimeltä Burzum, Dimmu Borgir ja Cradle of Filth. Alkushokin jälkeen havahduin, kuinka pidin itse musiikista, mutta en voinut vielä ymmärtää black metal vokaaleja. Pari päivää myöhemmin em. bändit soivat taukoamatta ja hyväksyin pikkuhiljaa black metallin laulutyylin. Tästä alkoi minun pimeä ja valaiseva tieni.

Osalle haastateltavista metallimusiikki ja black metal ovat olleet tuttuja ja osa elämää jo hyvin varhaisesta vaiheesta alkaen, ollut osana tukemassa aikuiseksi kasvamista ja ollut mahdollisesti kanava purkaa omia tunteitaan ja ajatuksiaan. Osalle nuoruuden into on jalostunut myöhemmin tavaksi hahmottaa maailmaa, miksi sitä ikinä sitten haluaakaan kutsua. Haastateltavat itse ovat käyttäneet esimerkiksi sanoja elämäntapa, elämänkatsomus tai filosofia. Tästä syystä voimakkaan nuorisokulttuurinen näkökulma ei ehkä palvele aiheen tutkimusta parhaalla mahdollisella tavalla. Hermonen itse tarkentaa lähestymistapaansa: *”Pohdin myös black metallistien omaa elämänkerrontaa yksilöidentiteettien rakentumisen näkökulmasta. Millaisia olivat satanistiseen ajatteluun aatteellisesti sitoutuneiden black metallistien omat henkilöhistoriat, asenteet ja suhde tulevaisuuteen?”*

Edellisessä lainauksessa, samoin kuten aiemminkin Hermonen esittää suoraan yhteneväisyyden black metallistien, sinänsä melko neutraalin käsitteen ja satanismin, erittäin latautuneen käsitteen välillä jokseenkin ongelmattomasti. Sen sijaan omisakin haastatteluissani, kuten jo edellä todettua, on käynyt ilmi haastateltavien ja metallimusiikin nivoutuminen omissa henkilöhistorioissa. Metallimusiikki on liitetty osaksi omaa identiteettiä ja persoonaa, sen avulla on tultu nykyiseksi itseksensä.

H8: ”Metallimusiikista olen aina saanut ammennettua voimaa ja metallimusiikin avulla olen päässyt elämäni aikana monesta pienemmästä kuin isommastakin kohtaamastani vastoinkäymisestä yli.

H1: ”Metallimusiikki on aina merkinnyt minulle valtavirrasta poikkeamista ja sen yleisten normien vastustamista, kapinaa. Myöhemmin Black Metallin ja aikuistumisen myötä se on saanut syvemmän merkityksen: olla satanistisen maailmankuvan abstraktin hengellisyyden konkreettinen manifesti.”

5.2. Black metallin eetos

Eetoksella (kreikan ethos: tapa toimia, henkinen pyrkimys) viitataan tässä yhteydessä sellaiseen oletettuun sanomaan tai keskeiseen ajatukseen, jota black metallin katsotaan edustavan kuulijoilleen. Hermonen on kuvaillut omassa tutkimuksessaan black metallin eetosta: ”*Suomalaisen black metal-musiikkia esittävän solistin mahdollisimman hurja esiintymismaski oli osa black metallin aggressiivista tyyliä. Maskin barbaarisuus ja demonisymboliikka symboloivat asianosaiselle myös black metallin vastavoimaisuutta ja kristinuskon vastaista taistelevaa eetosta. Aatteekseen ja elämänfilosofiakseen kyseinen black metallisti ilmoitti vahvaa yksilöllisyyttä glorifioivan satanismin*” (Hermonen 2006, 187).

Tässä yhteydessä Hermonen on viitannut useisiin sellaisiin tekijöihin, joita myös haastateltavat ovat tuoneet esille. Esimerkiksi kirkon ja yhteiskunnan yleisten normien vastustaminen, oman ajattelun merkitys sekä musiikista ammennettava voima ovat yksi tapa eritellä black metallin eetosta. Lisäksi Hermonen toteaa, että musiikista kumpuava yleinen tunnelma jo sinänsä oli eetoksellista, ja lisäksi tavoitteli autenttisuutta, joka asetti tietynlaiset rajat black metallistien ympärille ja loi jaottelua ”meihin” ja ”muihin”. Lisäksi Hermonella on tehnyt jokseenkin merkittävän huomion tämän kyseisen ryhmän normeista: ”*Autenttisuusvaatimusten seuraukseni oli rakentunut tyylin, asenteisiin ja aatteellisuuteen liittyneen kirjoittamattomien sääntöjen ja normien kirjava kenttä, joka tunnistettavalla tavalla leimasi alakulttuuria*” (Hermonen 2006, 187).

Eetoksella (kreikan ethos: tapa toimia, henkinen pyrkimys) viitataan tässä yhteydessä sellaiseen oletettuun sanomaan tai keskeiseen ajatukseen, jota black metallin katsotaan edustavan kuulijoilleen. Hermonen on kuvaillut omassa tutkimuksessaan black metallin eetosta: ”*Suomalaisen black metal-musiikkia esittävän solistin mahdollisimman hurja esiintymismaski oli osa black metallin aggressiivista tyyliä. Maskin barbaarisuus ja demonisymboliikka symboloivat asianosaiselle myös black metallin vastavoimaisuutta ja kristinuskon vastaista taistelevaa eetosta. Aatteekseen ja elämänfilosofiakseen kyseinen black metallisti ilmoitti vahvaa yksilöllisyyttä glorifioivan satanismin*” (Hermonen 2006, 187).

Tässä yhteydessä Hermonen on viitannut useisiin sellaisiin tekijöihin, joita myös haastateltavat ovat tuoneet esille. Esimerkiksi kirkon ja yhteiskunnan yleisten normien vastustaminen, oman ajattelun merkitys sekä musiikista ammennettava voima ovat yksi tapa eritellä black metallin eetosta. Lisäksi

Hermonen toteaa, että musiikista kumpuava yleinen tunnelma jo sinänsä oli eetoksellista, ja lisäksi tavoitteli autenttisuutta, joka asetti tietynlaiset rajat black metallistien ympärille ja loi jaottelua ”meihin” ja ”muihin”. Lisäksi Hermostella on tehnyt jokseenkin merkittävän huomion tämän kyseisen ryhmän normeista: *”Autenttisuusvaatimusten seuraukseni oli rakentunut tyylin, asenteisiin ja aatteellisuuteen liittynyt kirjoittamattomien sääntöjen ja normien kirjava kenttä, joka tunnistettavalla tavalla leimasi alakulttuuria”* (Hermonen 2006, 187). *rehellisuuden tarpeeksi, joka korostaa yhtä elämän osa-alueita ja jättää muut huomiotta tai suorastaan tuomitsee ne. Tässä suhteessa ”skene” on kuitenkin tullut mielestäni selvästi hyvään suuntaan ajoista, jolloin oli niin tärkeää olla olematta ”poser”(=teeskentelijä, huom.) ja olla ”true”, että ihmisistä helposti tuli nimenomaan ensin mainittua vimmaisessa halussa olla ”aito”, jopa ”paha”. Nyt, kun musiikin tekijät ovat saaneet ikää, tuntuu siltä että elämää kyetään pääsääntöisesti näkemään laajemmin ja tiedetään, että aitoon, rehelliseen, vakaumukselliseen elämäntapaan mahtuu kaikenlaista muutakin kuin synkkänä metsässä patsastelu. Ja että valmius ja halu väkivaltaan ei välttämättä ole se korkein henkisen antaumuksen aste.”*

H3: ”Ne ihmiset joiden kanssa itse on mustan musiikin osalta kontakteissa ovat suurimmaksi osaksi älykkäitä yksilöitä mutta Herra mun vereni millaista etanaa esim. jossain keikoilla tahi festareilla tulee vastaan; hyvä kun osaavat kävellä kahdella raajalla kun evoluutio tekee välillä tahatonta komiikkaansa. Hieman nyt kärjistin asian mutta pakko. Black metal- ”scene” elää taas yhtä ”uudistumiskauttaan” joten tyhjöpäät ja ne joilla ei ole mitään oikeaa sanottavaa putoavat taas pois ja se on hyvä; käärmeen pitää uudistaa nahkansa. Sielunsamyneet ovat ne jotka lopulta jäävät pystyyn.

Hermonen itse on lainannut Ihnsahnia, black metal-yhtye Emperorin vokalistin haastattelua teoksesta Kaaoksen ruhtinaat (alkup. Lords of Chaos 1998) pohtiessaan saatanallisen filosofian ja ulkoisen uskottavuuden suhdetta toisiinsa:

”Mielestäni black metallissa yritettiin keskittyä vain olemaan ”paha” mieluummin kuin todelliseen satanistiseen filosofiaan. Kaikki ottivat sen ihan tosissaan, mutta niitä ihanteita on vaikea elää todeksi. Kenen on vaikea olla niin ”paha” ja vihainen kuin mitä black metal skene oli. Kaikki me kuitenkin yritettiin.”

Näissä lainauksissa käy ilmi eräs black metal- kulttuurin jokseenkin näkymätön, mutta kuitenkin kollektiivisesti jaettu ajatus; ajatus siitä, että ollakseen uskottava tässä nimenomaisessa alakulttuurissa yksilön ei tarvitse pitäytyä puritanistisesti vain ja ainoastaan kyseisen musiikin genren musiikissa tai julistaa kovaan ääneen omaa pahuuttaan, vaan ennemminkin kyse on aidosta,

yksilöstä itsestään kumpuavasta ajattelusta. Tärkeimmäksi ei nouse se, mitä tai miten yksilö ajattelee häntä ympäröivästä todellisuudesta, kunhan hän ajattelee itsenäisesti ja osaa suhtautua kriittisesti vallitseviin normatiivisiin käsityksiin esimerkiksi yhteiskunnasta ja ihmisyydestä. Black metal- kulttuuri pitää sisällään runsaasti erilaisia maailmankatsomuksia ja jossain määrin myös poliittista liikehdintää tai kannanottoja, mutta korkeimmaksi periaateksi nousee kuitenkin yksilön oma itsenäinen ymmärrys ja ajattelu. Massan mukana kulkevia, valtavirtaan kuuluvia henkilöitä saatetaan kutsua esimerkiksi ”lampaiksi” tai ”tahdottomiksi”.

H5: ”Satanisti ei ole massa-lammas, tai sitä sen ei ainakaan pitäisi olla.”

H6: ”On totta, että black metallilla on suuri vaikutus satanismista kiinnostumiseen, mutta se tiedonjano ja sisäinen palo puuttuu hyvin monelta black metal-skenessä. Tätä paloa voidaan kutsua nimellä Musta Liekki ja se ei ole sidoksissa musiikkigenreen tai tiettyyn alakulttuuriin.”

Tämän toteamuksen jälkeen koko black metal- kulttuuri ja se, mitä se edustaa alkaa ehkä tuntua ulkopuolisellekin ymmärrettävämmältä. Pohjimmiltaan kyse on vaihtoehtojen etsimisestä ja löytämisestä, oman tien kulkemisesta ja omien näkemystensä takana seisomisesta. Irroitettuna koko black metal-kulttuurista ja tästä kontekstista nämä asiat tuntuvat länsimaiselle ihmiselle varsin luonnollisilta ja ihanteellisilta toiminnoilta ja valinnoilta, jotka parhaimmillaan edistävät hyvää inhimillistä elämää. Liitettyinä black metal- kulttuuriin ja kontekstiin, joka näyttäytyy ulos melko brutaalina ja rujona nämä samat asiat saavat kuitenkin ehkä toisenlaisen merkityksen, ja jossain mielessä näyttävät jopa uhkaavilta suhteessa valtakulttuuriin ja sen asettamiin normeihin.

5.2.1 Satanismi osana black metallin eetosta

Hermonen on eritellyt omassa tutkimuksessaan satanismiin ja saatanallisuuden merkitystä osana black metallin eetosta seuraavasti: *”Black metallistien saatanasymboliikkaan olikin nivoutunut erilaisia synkretistisiä elementtejä, mutta pääasiassa heidän saatanakuvansa näytti rakentuneen niistä vaihtoehto- ja yhteiskulttuurisista aineksista, joihin lapsuudessa ja nuoruudessa, esimerkiksi kotona tai uskonnonopetuksessa, oli toistuvasti törmätty. Bändien nimissä tuli olla myyttistä voimaa.”*

Omissa haastatteluissani kysyin suoraan kysymyksen koskien black metallia ja aatteellisuutta:

”Koetko, että kuuntelemasi musiikki tai jokin tietty bändi olisi jollakin tapaa aatteellinen?”

Haastateltavien vastaukset jakautuivat melko selkeästi kahteen osaan; osa oli selkeästi eri mieltä ja osa koki black metallin olevan olemuksellisesti jollain tavalla aatteellista.

H5: ”Valtaosa bändeistä mitä kuuntelen on aatteellisia ja bändit missä olen mukana on aatteellisia. Black metal ilman aatetta ei ole black metallia. Toki on bändejä ja myös pitää olla bändejä millä ei mitään suurempaa aatetta ole mutta itse en nää tarvetta olla niissä mukana.”

H2: ”Kyllä, ehdottomasti. Kaljarässit sitten erikseen, mutta yleensä edellytän kuuntelemaltani musiikilta jotain sanomaa.”

H8: ”Kaikki kuuntelemani musiikki ei ole aatteellista. Yleisesti ottaen kuuntelemassani musiikissa varmaan reilusta puolesta löytyy sanomaa. Aatteellisuutta ja ideologian viljelyä löytyy ehkä neljäosasta musiikkia mitä kuuntelen, sillä musiikkimakuni ja musiikinkuunteluni on erittäin laajaa.”

Tässä yhteydessä vielä ei välttämättä suoraan mainittu satanismia oleellisena osana black metallia, tai satanismin olevan juuri olennainen ideologia black metallin taustalla. Enemmänkin edellytettiin jonkinlaista sanomaa, vaikka sitä ei suoraan kutsuttaisikaan satanismiksi. Edelleen tarkentaen ja pohdintaa syventäen kysyin haastateltaviltani seuraavaa:

”Kuuluuko black metalliin olennaisena osana satanismi, vai voiko siihen liittyä muutakin aatteellisuutta?”

Tähän kysymykseen oli vastattu hyvin yksimielisesti; haastateltavien mielestä black metalliin kuului ainakin jossain määrin satanismi, vähintään musiikillisena innoittajana josta ammentettiin lyyrisiä aineksia, haettiin tunnelmaa tai hyvinkin suoraviivaisesti tehtiin musiikkia Saatanan ylistykseksi. Black metal-skenessä on myös jonkin verran poliittista liikehdintää, tunnetuimmat esimerkit lienevät oikeistopoliittisia, kansallissosialismista ammentavia yhtyeitä ja ryhmittymiä. Poliittinen vasemmisto on vähemmän tunnettu, ja ehkä myös vähemmän keskustelua herättävä osa alakulttuuria. Haastateltavat kokivat kuitenkin politiikan olevan toissijainen suhteessa uskonnollisuuteen tai elämäntavalliseen sisältöön.

H1: ”Totta kai, varsinkin nykypäivänä Black Metal-genren sisällä saatetaan laulaa ihan mistä tahansa turhanpäiväisestä paskasta, esim. huumeista, itsemurhista, luonnosta, urheilusta tai jopa jumalan rakkaudesta. Black Metal ei ole mielestäni enää Black Metallia, jos aihepiiri liittyy johonkin muuhun, kuin pimeyteen ja Saatanaan.”

H6: ”Kuuluu, sitä voisi kutsua jopa olennaisimmaksi osaksi black metallia. Mielestäni ilman satanismia ko.musiikki on vain metallia. Saatanallisuus on se elementti, joka tekee tästä musiikista mustaa, eikä sen termin alle mahdu esimerkiksi politiikkaa.

H3: ” Kuuluu ehdottomasti. Jokainen sen määrittelyn tekee itse, mutta ilman saatanallista ideologiaa ei voida mielestäni puhua mustasta musiikista. Muun aatteellisuuden voi myös jokainen määritellä itse. Esim. minulle politiikka ei kuulu mustaan musiikkiin, Black metal on vain ja ainoastaan uskonnollista musiikkia. Jollekin muulle asia ei ehkä ole näin.”

H2: ”Riippuu ihan siitä, mitä satanismilla haluaa käsittää. Jonkinlainen usko omien tekemisiensä yliveritaisuuteen on mielestäni edellytys uskottavalle black metallille.”

Vastaajat eivät koe ongelmalliseksi sitä, että black metallissa yhdistyvät aatteellisuus, ideologia joka tässä tapauksessa nähdään ensisijaisesti satanismina sekä musiikki, joka heijastelee tämän ideologian näkemyksiä maailmasta, todellisuudesta ja ihmisyydestä. Sen sijaan aatteellisuuden tai ideologian pelkistäminen tavalla, joka saa sen kuulostamaan sekundaariselta suhteessa musiikkiin herätti keskustelua ja kritiikkiä vastaajissa. Black metallin eetos koettiin olennaisena osana ko. musiikin alalajia, haluttiinpa sitä nimittää satanismiksi, okkultismiksi tai esimerkiksi ”Mustaksi Liekiksi” tai vastaavaksi. Muihin metallimusiikin alagenreihin verrattuna black metal erottautuu muista suoraviivaisempaan, omaa eetosta painottavana jota usein korostetaan käyttämällä esimerkiksi okkultistista symboliikkaa sekä groteskia estetiikkaa, kuten ottamalla lavaesiintymisten osaksi eläinten luita tai verta, joka on myös symbolinen ele sinänsä.

Kuten olen jo aiemmassa luvussa 4.1.1. todennut, metallisatanismin käsite koettiin ainakin jossakin määrin ongelmalliseksi kuvaukseksi ja yritykseksi kategorisoida sellaista musiikin alalajia, joka on hyvin moninainen paitsi kuuntelijakunnaltaan niin myös tuottamansa musiikin kannalta. Toisaalta määritelmä sinänsä ei välttämättä ollut ongelma, vaan yksinkertaisesti satanismin käsite liitettynä yhteen musiikkigenreen. Satanismin tai jonkin muun aatteellisuuden nähtiin olevan primaarinen suhteessa musiikkiin, joka oli enemmänkin lopputulema jostain ideologisesta visiosta tai oman elämänkatsomuksen manifesti.

H1: ”En edelleenkään ole varma, mitä sanalla ”metallisatanismi” haetaan takaa, tai edes sitä, miksi ihmiset luokittelevat ”satanismin”, joten jätän vastaamatta. Jokaisella on oma käsitteensä satanismista, vähän niin kuin jokaisella on oma näkemyksensä esim. kristinuskosta.”

H8: ”Jossain määrin se pitää paikkansa, sillä kuten edellä on mainittu, niin black metal scenestä löytyy enemmän aatteellisempia ihmisiä kuin muista metallin alagenreistä, ainakin allakirjoittaneen

oman empiirisen kokemuksen pohjalta, mutta kaikki eivät esimerkiksi ammenna ideologiaansa muinaisskandinaavisista myyteistä. Black metal on varmasti helppo kanava satanismin sekä edellä mainittujen asioiden kiinnostumiseen asiaan vihkiytymättömille ihmisille ja uusille kuulujoille. Määritelmässä mainittiin, että tämä aatteellisuus on myös levinnyt kuulijakuntaan ja se pitää paikkansa. Muusikot eivät ole yksin ideologioidensa kanssa. Muusikot toki tuovat ideologiaa enemmän esille musiikin, levyjen sekä keikkojen muodossa ja ovat siksi luultavasti myös enemmän tapetilla normikuulijaan nähden vaikka aatteellisia ihmisiä black metal-scenessä on melko varmasti määrällisesti enemmän normikuuntelijoissa kuin soittajissa.”

Tiedostin itse oman sijoittumiseni metallisatanismin käsitteen rajaamaan kategoriaan aloittaessani tutkimukseni tekemisen. Sen sijaan haastateltavat eivät välttämättä itse nähneet käsitteen viittaavan heihin itseensä, vaikka pelkistettynä määritelmä olisikin pitänyt sisällään myös heidät itsensä. Osa haastateltavista oli myös osallisena musiikillisissa produktioissa, samoin kuten Hermosen aiemmin tekemissä omissa haastatteluissa. Vähintäänkin kaikki kokivat olevansa osallisena black metal-kulttuuria, vaikka tällä ei tässä yhteydessä viitatakaan Hermosen määrittelemään black metalliin nuorisokulttuurisena ilmiönä, vaan ennemminkin sellaiseen viiteryhmään, jonka jäsenet käyvät aktiivisesti konserteissa ja festareilla, jakavat jokseenkin samanlaisen käsityksen maailmasta ja todellisuudesta ja ovat tekemisissä aktiivisesti myös toistensa kanssa. Suomalainen viiteryhmä on verraten suuri suhteutettuna koko väkilukuun, ja festari- sekä konserttikulttuuri on täällä melko aktiivista varsinkin kesällä. Nämä tapahtumat ovat viiteryhmän jäsenille paitsi kulttuurielämyksiä, niin myös mahdollisuus tavata toisiaan pitkienkin matkojen päästä.

Hermonen toteaa tutkimuksessaan: *”1990-luvun alussa metallisatanismi rantautui Suomeen. Sen rinnalla rakentui musiikillinen black metal-alakulttuuri. Metallisatanistit julistivat ohjelmallisesti musiikkinsa saatanallisuutta. Saatananpalvonnalla alakulttuurisissa pienissä piireissä tarkoitettiin kristinuskon vastaista toimintaa, esim. maagisia istuntoja, kristillisten symbolien häpäisemistä tai kirkonpolttoyrytyksiä. Alakulttuurin sisällä tällaisella toiminnalla tai siihen provosoimisella tavoiteltiin uskottavuutta tai sosiaalista prestiisiä”* (Hermonen 2006, 196).

Hermosen tutkimus on tehty kontekstissa, jossa saatananpalvonta, kirkonpoltot ja black metal olivat keltaisen median otsikoissa ja piikki teini-ikäisten vanhempien lihassa. Sitä vasten black metallin ja satanismin jokseenkin mutkaton yhdistely tuntuu ymmärrettävältä. Kuitenkin, edellisessä lainauksessa Hermonen nivoo yhteen metallisatanismin, black metallin ja saatananpalvonnan. Vaikka haastateltavat olivat jossakin määrin sitä mieltä, että metallisatanismin käsite oli mahdollisesti joidenkin viiteryhmässä toimivien henkilöiden kohdalla toimiva, on black metal-

kulttuurissa jo pitkään haluttu tehdä pesäeroa saatananpalvontaan. Saatananpalvonnan katsotaan viittaavan rikolliseen käyttäytymiseen, epäkypsiin tapoihin tuoda esiin omaa ideologiaa, jos sellaisesta voidaan tässä yhteydessä puhua. Aidon satanistin, kuten on jo aiemmin mainittu, ei tarvitse todistella omaa vakaumustaan tai uskottavuuttaan ulkopuolisille, vaan voi ilmaista itseään hienostuneemmilla tavoilla kuin esimerkiksi tarvelemällä hautakiviä tai vandalismilla. Tätä eroa halutaan korostaa, kun keskustellaan saatananpalvonnasta ja satanismista, valitettavan usein nämä kaksi käsitettä niputetaan yhteen. Black metal-kulttuurissa toimivat henkilöt eivät suurimmilta osin samaistu saatananpalvontaan, ainakaan vanhempi osa alakulttuurin edustajista. Kandidutkielmassani haastattelin myös esimerkiksi sellaista henkilöä, jonka taustat olivat saatananpalvonnassa joka myöhemmin oli jalostunut satanismiksi. Eetoksen kannalta on kuitenkin tärkeää tehdä eroa ideologian (=satanismi) ja toiminnan (=saatananpalvonta) välillä. Edellinen ei välttämättä sisällytä jälkimmäistä. Aihetta on käsitelty ymmärrettävistä syistä paljon ei-akateemisella tasolla, varsinkin n. 10-15 vuotta sitten saatananpalvontakohun keskiössä. Osa sellaisista henkilöistä joilta pyysin haastattelua, kieltäytyivät juuri tästä syystä. Aihetta oli heidän kokemuksensa mukaan jo käsitelty niin paljon, että kaikki oli ikään kuin jo sanottu tai aiheesta ei enää ole uutta annettavaa.

Hermonen toteaa tutkimuksessaan: *”1990-luvun alussa metallisatanismi rantautui Suomeen. Sen rinnalla rakentui musiikillinen black metal-alakulttuuri. Metallisatanistit julistivat ohjelmallisesti musiikkinsa saatanallisuutta. Saatananpalvonnalla alakulttuurisissa pienissä piireissä tarkoitettiin kristinuskon vastaista toimintaa, esim. maagisia istuntoja, kristillisten symbolien häpäisemistä tai kirkonpolttotyryksiä. Alakulttuurin sisällä tällaisella toiminnalla tai siihen provosoimisella tavoiteltiin uskottavuutta tai sosiaalista prestiisiä”* (Hermonen 2006, 196).

”1990-luvun lopulla vain osa suomalaisista metallisteista piti itseään satanisteina, hyvin harvat saatananpalvojina. Ja kääntäen: satanistinen elämänasenne ei myöskään rajautunut pelkästään haastateltuihin metallisteihin; osalle satanisteina itseään pitäneistä metallimusiikin kuunteleminen ei ollut kovin tärkeä asia. (...) Black metallin alakulttuurisessa eetoksessa satanistinen aatevirtaus vaikutti erityisesti 1990-luvun alkupuolella vahvasti, muttei silloinkaan leimannut sitä musiikkialakulttuurin sisällä. Musiikin tekijöiden henkilökohtainen satanismi oli 1990-luvulla vain yksi osa black metallin foorumeille kuulunutta itseymmärrystä, johon oli alakulttuurin sisällä otettava kantaa tai etäisyyttä” (Hermonen 2006, 206).

Hermonen on myös itse nostanut esiin tällaisen ns. jalostuneemman satanismin ja erottanut sen aggressiivisesta, musiikin kanssa samassa kontekstissa esitettävästä metallisatanismista, ja se piti sisällään esimerkiksi sosiaalidarvinistisen ajattelun, nihilismin ja misantropian aineksia. Saatana tai

satanismi nähtiin ennemminkin luovuutena ja sisäisenä voimana, kuin ärhäkkänä vastareaktiona kristinuskolle (Hermonen 2006, 200). Edelleen, Hermonen on myös itse todennut metallisatanismia käsittelevässä luvussaan seuraavaa:

”1990-luvun lopulla vain osa suomalaisista metallisteista piti itseään satanisteina, hyvin harvat saatananpalvojina. Ja kääntäen: satanistinen elämänsenne ei myöskään rajautunut pelkästään haastateltuihin metallisteihin; osalle satanisteina itseään pitäneistä metallimusiikin kuunteleminen ei ollut kovin tärkeä asia. (...) Black metallin alakulttuurisessa eetoksessa satanistinen aatevirtaus vaikutti erityisesti 1990-luvun alkupuolella vahvasti, muttei silloinkaan leimannut sitä musiikkialakulttuurin sisällä. Musiikin tekijöiden henkilökohtainen satanismi oli 1990-luvulla vain yksi osa black metallin foorumeille kuulunutta itseymmärrystä, johon oli alakulttuurin sisällä otettava kantaa tai etäisyyttä” (Hermonen 2006, 206).

6. Mitä metallisatanismista jää jäljelle?

Tutkimukseni aluksi esitin muutamia tutkimuskysymyksiä, joihin halusin omalla tutkimuksellani löytää tyydyttäviä vastauksia. Tässä kohtaa on syytä palata noihin kysymyksiin ja pohtia, onko tutkimukseni ollut tässä mielessä onnistunut.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavanlaisia:

”Millä tavalla tutkimuksen kohteena olevan viiteryhmän edustajat määrittelevät omaa viiteryhmäänsä, kokevatko he olevansa osa alakulttuuria?”

”Millaisena käsite ”metallisatanismi” näyttäytyy kyseisen viiteryhmän edustajille?”

Edellisiä täydentäviä, laajempi tutkimuskysymys oli:

”Millainen on black metalin ympärille muodostunut alakulttuuri?”

Merja Hermosen väitöskirja on kaiken kaikkiaan ansiokas pyrkimys tehdä mahdollisimman kattava katsaus suomalaisen metallimusiikin ja satanismiin mahdollisiin yhteenliittymiin, vaikkakin kyseistä aihealuetta onkin käsitelty vain osana koko tutkimusta saatananpalvonnasta. Konteksti on tosin hieman ongelmallinen, Hermosen tutkimuksen konteksti on nuorisokulttuurissa ja mielestäni ainakin omien haastateltavieni kohdalla ei olisi enää voinut puhua nuorisokulttuurin edustajista, vaan yleisesti alakulttuurin piirissä toimivista henkilöistä.

Metallimusiikin alakulttuurin sisällä käydään koko ajan keskustelua siitä, mikä on ja mikä ei ole autenttista black metallia ja tämä debatti jatkunee niin kauan kuin kyseinen musiikkigenre on olemassa. Skandinaviassa 1990-luvulla vaikuttaneet bändit ovat edelleen monelle ne aidoimmat black metallin edustajat. Uusi aalto ja uusia yhtyeitä on syntynyt ja syntyy edelleen, mutta niiden kehityskaaressa ei ole enää mukana samanlaisia elementtejä kuin 1990-luvun tapahtumien aikana (kirkonpoltot satanistisina tekoina, hyökkäys kristinuskoa vastaan). Uskoakseni kuitenkin motiivit ovat samanlaiset, pyrkimys ja halu tuoda esille omia uskomuksiaan ja näkemyksiä maailmasta, halu kyseenalaistaa vallitsevat normit ja valtarakenteet.

On kuitenkin tärkeää tehdä selkeästi ero puhtaasti musiikillisten intressien ja selkeän ideologisuuden välille. Osa alakulttuurin edustajista ei edusta satanistista ideologiaa ja suhtautuu koko maailmankatsomukseen avoimen kielteisesti. Tällöin integroituminen alakulttuuriin tapahtuu selkeästi esimerkiksi musiikillisten mieltymysten takia tai metallimusiikin voimakkaan kokemusmaailman vuoksi. Aiemmin tutkimuksessani mainittu Sam Dunnin kuvaus metalliyhteisöstä on kuvaava siinä mielessä, että metallikeikoilla ja tapaamisissa vallitsee voimakas

me-henki ja ajoittain jopa joukkohurmio (esimerkiksi keikoilla tapahtuvat mosh pitit ja wall of deathit).

Toinen osa black metallin kuuntelijoista edustaa sellaista koulukuntaa, joka katsoo black metallin olevan olemuksellisesti satanistinen musiikin alalaji, ja vielä pidemmälle, musiikin olevan vain yksi tapa ilmaista satanistista ideologiaa. Käytännössä uskottavan ja autenttisen black metallin katsotaan edellyttävän satanismia tai jonkinlaista antikristillistä tai valtauskontoja kritisoivaa sanomaa.

Hermosen määritelmä ei sinänsä ole huono, lähinnä näen ongelmalliseksi käsitteen muodostamisen. Edellä esitettyjen päätelmien perusteella olisi syytä jättää pois käsite ”satanisti” ja puhua esimerkiksi erikseen black metallista ja erikseen satanistisesti suuntautuneista black metallisteista. Tällä erittelyllä määritelmä kategorisoi liiaksi sellaisia henkilöitä, jotka eivät itse katso lukeutuvansa satanisteihin huolimatta integroitumisestaan black metal- kulttuuriin. Myös koko alakulttuurin käsite on hieman problemaattinen siinä mielessä, että osa haastateltavista ei kokenut olevansa integroitunut siihen alakulttuuriin, joka pitää sisällään metallimusiikin harrastajia ja edelleen black metal- harrastajat Suomessa. Osa halusi sanoutua irti kyseisistä kollektiiveistä, koska ei kokenut muiden henkilöiden olevan samalla aaltopituudella itsensä kanssa esimerkiksi ulkomusiikillisten seikkojen, kuten vaikkapa maailmankatsomuksen suhteen. Nuorisokulttuurisena ilmiönä black metal- piirit ovat varsin toisenlaiset, niitä usein leimaavat nuorisokulttuurien silmiinpistävä yhteneväisyyden korostaminen. Sen sijaan yli 20-vuotiaiden muodostamassa alakulttuurissa yhteneväisyyden korostaminen menettää merkitystään, ja omat intressit ja motivaatiot tulevat tärkeämmiksi. Ei kuitenkaan voi sanoa, että tutkittava alakulttuuri olisi vain joukko ihmisiä vihaavia yksinäisiä susia, jotka olisivat vain omissa oloissaan. Suomen lyhyt festarikesä ja paljon ihmisiä houkuttelevat metallimusiikin tapahtumat antavatkin varsin toisenlaisen näkymän näistä ihmisistä; hilpeitä veikkoja (miehiä ja naisia) nahkakeissa ja maihareissa, kokonainen kirjo erilaisia bändipaitoja luotivyt raskaana roikkuen. Vakiovarusteena usein myös oluttölkki. Mikä näitä ihmisiä sitten yhdistää, jos ei satanismi? Luultavasti kyseessä on halu sanoutua irti yhteiskunnan normeista, kyseenalaistaa yleisesti hyväksytyt käyttäytymismallit ja tavat. Loppujen lopuksi brutaalista musiikista nauttiminen ja festareilla juhliminen pienä pahennusta herättäen ei ole kuitenkaan läheskään niin haitallista kuin esimerkiksi joissakin alakulttuureissa vallitseva jengikäyttäytyminen. Päin vastoin, synkiöt näyttävät olevan varsin rauhallista sakkia, ainakin mikäli on uskomisen valtamedian festariraportteja, esimerkiksi Radio Novan raporttia Tuska-festivaaleilta. ³

3 <http://www.radionova.fi/ajankohtaista/viihdeutiset/Loma-Laitinen-nautti-Tuska-festivaalien-solidarisesta-tunnelmasta-25555.html>

Tutkimukseni päätökseksi voisin todeta, että aineistoni palveli hyvin tutkimuksen tekemistä. Tutkittavien antamista vastauksista sai paljon tietoa paitsi heidän näkemyksistään black metallin ideologisuudesta ja satanismista, niin myös suoraan tietoa alakulttuurin kokemisesta, siitä millaisena he näkivät sen kulttuurisen kontekstin johon he itse sijoittuvat. Ehkä olisi ollut kuitenkin tarpeen saada aiheesta myös naisnäkökulma, mutta valitettava tosiasia on, että Suomessa ja muuallakin black metal-alakulttuuri on voimakkaan maskuliininen ja naiset ovat sijoittuneet enemmän kuuntelijakunnan joukkoon muutamia poikkeuksia lukuunottamatta. Ehkä tutkimusta voisikin vielä jatkaa esimerkiksi pohtimalla naiseuden määritelmiä kyseisessä alakulttuurissa, millainen on tyypillinen nainen tai millaisia näkemyksiä naiseudesta alakulttuurin sisällä on?

Tutkimuksellani halusin tuoda esiin uuden näkökulman Hermosen tutkimaan ilmiöön ja ihmisryhmittymään, jota hän itse nimitti metallisatanismiksi. Koska Hermosen haastatteluista ja tutkimuksesta on jo vierähtänyt n. 15 vuotta, on kyseinen musiikin genrekin ehtinyt jo moneen kertaan muuttua. Tarkoituksena oli tuottaa ns. päivitetty versio kuvaamaan sellaisia henkilöitä, jotka olisivat tähän kategoriaan lukeutuneet ja antaa heille itselleen mahdollisuus määritellä omaa maailmankatsomustaan tai ideologiaansa ja sen suhdetta heidän kuuntelemaansa musiikkiin. Myös osa haastateltavistani oli sitä mieltä, että tutkimukseni oli tässä mielessä hyödyllinen, ja olen saanut paljon positiivista palautetta asian tiimoilta. Lopputuloksena on siis 15 vuotta myöhemmin tehty katsaus black metal- alakulttuuriin sekä sen piirissä toimivien henkilöiden näkemyksiin musiikin ja aatteellisuuden suhteista.

7. Lähteet

Alasuutari, Pertti. Laadullinen tutkimus. Tampere. Vastapaino 1994.

Haastattelun analyysi, Hyvärinen, Nikander & Ruusuvauro. Tampere. Vastapaino 2010.

Hermonen, Merja. Pimeä Hehku. Loki-kirjat 2006.

Hjelm, Titus. Saatananpalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki. Yliopistopaino: Nuorisotutkimusverkosto, 2005.

Hynninen, Pirkko, Kankkunen, Tarja, Lahelma, Elina, Lappalainen, Sirpa & Tarja Tolonen (toim.) Tampere. Etnografia metodologiana. Vastapaino. Tampere 2007.

Jari Kupiainen & Erkki Sevänen (toim.). Kulttuurintutkimus: Johdanto. SKS Tietolipas 130, 1994.

Marja-aho, Heini. BY THE BLESSING OF SATAN - Black metal -ideologia ja sen merkitykset black metal -harrastajan elämässä. Pro-gradu. Tampereen yliopisto 2008.

Mikkola, Henna & Vainikkala, Erkki. (toim.). Nykyaika kulttuurintutkimuksessa. Jyväskylän yliopisto 2007.

Suutari, Minna (toim.). Vallattomat marginaalit - yhteisöllisyyksiä nuorisokulttuureissa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto 2001.

Varto, Juha. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki. Kirjayhtymä 1992.

Aineistolähteet:

Azazelin Tähti: web-sivu: <http://www.azazel.fi/>

Church of Satan: <http://www.churchofsatan.com/>

<http://www.kaleva.fi/uutiset/kulttuuri/impaled-nazarene-tuohtui-mot-ohjelman-vaitteista/141011/>

Kotkavuori, Tapio. Vasemman käden polku. Vantaa: Blood Ceremony Books, 2012

MOT: Saatanalliset sävelet. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/12/29/saatanalliset-savelet>

Moynihan, Michael & Didrik Söderlind. Kaaoksen ruhtinaat – mustan metallin messu. Johnny Kniga 2008.

Patterson, Dayal. Black metal – the evolution of the cult. Feral House 2014.

Setin Temppele: https://xeper.org/pub/pub_gil_fin.html

8. Liitteet

Haastateltaville esitetyt kysymykset (10 kpl)

Metallisatanismilla tarkoitetaan sellaista aatteellisuutta, joka liittyy erityisesti black metal-musiikkiin ja joka ammentaa vaikutteita mm. miehuudesta, ihmisen ja uskonnollisuuden pohdinnoista sekä pohjoismaisesta mytologiasta. Tällainen aatteellisuus on yleistä etenkin black metal-muusikoiden keskuudessa, mutta erilaisten metallifoorumien välityksellä se on levinnyt myös aina kuulijakuntaan asti.

1. Oletko aiemmin törmännyt tähän käsitteeseen? Jos olet, niin missä yhteydessä?
2. Millaista musiikkia itse kuuntelet? (Muutaman bändin tai genren maininta riittää)
3. Koetko, että kuuntelemasi musiikki tai jokin tietty bändi olisi jollain tapaa aatteellinen?
4. Jos vastasit edelliseen kyllä, millaista aatteellisuutta musiikkiin tai bändiin liittyy? Voiko sitä kuvata yhdellä sanalla, vai onko sitä kuvailtava laaja-alaisemmin?
5. Koetko, että kuulut itse johonkin aatteelliseen ryhmittymään? Jos kyllä, niin mihin?
6. Koetko, että edellä kuvailtu määritelmä on kuvaile tai pätevä suhteessa black metal-skeneen tai sen sisällä toimiviin henkilöihin?
7. Kuuluuko black metalliin olennaisena osana satanismi, vai voiko siihen liittyä muutakin aatteellisuutta?
8. Vapaa sana: millainen black metal-skene omasta mielestäsi on? Millaisia ihmisiä sen sisällä on?
9. Vapaa sana: mitä metallimusiikki sinulle henkilökohtaisesti merkitsee?
10. Mikä on oma suhteesi metallimusiikkiin? Soitatko esimerkiksi jossain bändissä (bändin nimeä ei anonymiteetin vuoksi tarvitse mainita), toimitatko jotain julkaisua vai kuulutko kuulijakuntaan?

